

Rutini životni odnosi

Ivanović, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:757885>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

KATARINA IVANOVIĆ

RUTINI ŽIVOTNI ODNOSI

Diplomski rad

Split, 2017.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO–KATEHETSKE STUDIJE

KATARINA IVANOVIĆ

RUTINI ŽIVOTNI ODNOSI

DIPLOMSKI RAD

iz Biblijske teologije Starog zavjeta

kod doc. dr.sc. Domagoja Runje

Split, 2017.

SADRŽAJ

Uvod	1
1. Rutine moapske obitelji	5
1.1. Obitelj podrijetla.....	5
1.2. Obitelj udaje.....	5
1.2.1. Ruta i Mahlon	5
1.2.2. Ruta i Elimelek.....	7
1.2.3. Ruta i Orpa.....	7
1.2.4. Ruta i Noemi.....	9
1.2.4.1. Ruta odlučuje ostati uz svoju svekrvu.....	9
1.2.4.2. Noemin plan za Rutu.....	11
1.2.4.3. Noemi dobiva novu ulogu.....	13
2. Ruta i Boaz	15
2.1. Susret Rute i Boaza u polju.....	15
2.2. Boaz – Rutin i Noemin skrbnik.....	16
2.3. Ruta i Boaz na gumnu.....	18
2.4. Ruta poziva Boaza na odgovornost.....	19
2.5. Rješenje Rutinog i Noeminog stanja.....	22
2.6. Ruta i Obed.....	25
3. Ruta Moapkinja i Bog Izraelov	26
3.1. Ruta Moapka.....	26
3.2. Ruta „Izraelka“	29
3.3. Ruta i Bog Izraelov.....	31
Zaključak	35
Izvori	38
Literatura	38

Uvod

Ovaj rad govori o životnim odnosima Rute, biblijskog lika iz knjige koja nosi njezino ime. Na predavanjima iz biblijskih predmeta obrađuje se tema rodoslovlja iz Matejevog evanđelja.¹ U tom rodoslovlju osim Marije, Isusove majke, spomenute su i četiri druge žene: Tamara, Rahaba, Bat Šeba (bivša žena Urijina) i Ruta. Životni putovi tih žena uglavnom nisu baš uzorni. Zaželjela sam bolje istražiti tko je Ruta, misleći da ni nije baš uzorna. Moja simpatije prema njoj proizišle su iz toga što je ona kao žena prva prišla muškarcu. No taj njezin čin je samo dio priče koju kreira njena svekrva Noemi. Ruta je žena, strankinja, udana za Židova, kasnije ostala udovica te se nakon toga odlučila vratiti u Betlehem Judejski zajedno sa svojom svekrvom. Tu se na nagovor svekrve udaje za Boaza, obiteljskog rođaka po muževoj liniji i rađa mu sina Obeda koji je djed kralja Davida. To je kratki sadržaj knjige.

Većina tumača slaže se da je knjiga o Ruti fikcija. Iako je pripovjedačka priča povijesno moguća, tumači su došli do uvjerenja da je knjiga književno djelo koje postiže nekoliko ciljeva poput onoga da potiče postojanje mogućnosti da jedna ne Izraelka postane vjerna Jahvi.² Ne znamo točno kada je knjiga nastala.³ Postoji više argumenata koji idu u prilog nastanku u postegzilskom vremenu, tijekom 5. stoljeća prije Krista. To su način interpretacije leviratskog braka i otkupitelja (*go'el*) koji nije postojao u predegzilskim vremenima, feministička tema, osobna imena koja govore o karakteru dotičnih likova, solidarnost Rute Moapke prema Židovki Noemi. Uz to Knjiga o Ruti zatim može poslužiti kao protuargument zabrani mješovitih brakova iz Ezrine i Nehemijine knjige. Argument za predegzilsko datiranje u vremenu vladanja davidovske dinastije je povezanost sa Davidom kao izvornim ciljem pripovijedanja. Ipak, teologiju knjige, univerzalizam, smisao patnje, shvaćanje nagrade i kazne može se bolje shvatiti u poslijesužanjskom razdoblju.⁴

U knjizi se velika važnost daje rodbinskoj solidarnosti te zorno opisuje ratarski ambijent što ne znači da nije mogla nastati i u gradskoj sredini. Knjiga pokazuje zanimanje za prošlost i može biti reakcija na propast institucije kraljevstva u šestom stoljeću prije Krista. Knjiga hvali međusobnu solidarnost udovica, potiče na prakticiranje leviratskog braka i međusobno

¹ Više o temi može se pogledati u knjizi Raymond E. Brown, *Uvod u Novi Zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., 172-173.

² Usp: Alice L. Laffey, Ruth, u: *The New Jerome Biblical Commentary*, edited by Raymond E. Brown, S.S., Joseph A. Fitzmyer, S.J., Roland E. Murphy, O. Carm., 1968 and 1990 by Prentice Hall, Inc., 553.

³ Više o ovoj temi može se pogledati u *Stari Zavjet s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 2011. 445.

⁴ Usp: *Stari Zavjet s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011., 445

obiteljsko pomaganje članovima obitelji koji su u potrebi. Također je protivna predrasudnim ponašanjima prema strancima kao i mješovitim brakovima. Knjiga ne želi propagirati netolerantnost prema stancima te je u tom vidu protivna zabrani mješovitih brakova. Ona želi svrnuti pozornost na važnost žena u izraelskog povijesti. Teologija knjige se odnosi na Božju solidarnost sa slabima bilo da su udovice ili strankinje ili i jedno i drugo. Upravo se njegova snaga očituje kroz te ne baš zavidne ljudske situacije.

Kanonski smještaj knjige o Ruti u hebrejskom kanonu Staroga zavjeta nalazi se u skupini „spisa“⁵ i smještena je poslije Knjige mudrih izreka. U kršćanskom kanonu knjiga se nalazi između Knjige o sucima i Prve knjige o Samuelu. Ona je prijelaz od razdoblja sudaca na novo razdoblje kraljevstva. Za vrijeme sudaca karakteristična je brutalnost prema ženama. I Betlehem⁶ u knjizi o Ruti predstavlja kontrast u odnosu na Betlehem o kojem pripovijeda Knjiga o sucima koja govori o smrti Betlehemke, žene levita koja nastupa kao posljedica seksualnog nasilja (usp. Suci 19,11-30). Strankinja Ruta ne doživljava takvu sudbinu. Štiti je svekrva Noemi, ali i obiteljski rođak Boaz. Knjiga je aktualna jer propovijeda o ženama to jest naglašava njihovu bitnu ulogu u povijesti spasenja koje su zbog patrijarhalnih struktura bile često zapostavljene. Knjiga govori o strankinji čija solidarnost nagoviješta mesijansko vrijeme, o svakodnevnom životu kao i o nadi koja se rađa iz međusobne solidarnosti ljudi koji su u potrebi⁷.

Knjiga o Ruti predstavlja književno remek djelo. Mnogi su se pisci nadahnjivali na tekstu priče. Victor Hugo u svojoj zbirci pjesama *Legenda vjekova* ima i pjesmu *Usnuli Boaz*, engleski pjesnik John Keats u pjesmi *Oda Slavuju* razmišlja o Ruti slušajući slavuja, a hrvatski pjesnik Vladimir Nazor također je posvetio pjesmu Ruti pod nazivom *Ruta Moapka*.⁸ Što se tiče slikarskih djela najčešće ilustrirana scena je Rutino pabirčenje klasja iza žetelaca kao i scena na gumnu. Slikari koji su slikali scene su H. Rembrandt van Rijn⁹, Marc Chagall, Nicolas Poussin¹⁰. Knjigu je u istoimenom oratoriju uglazbio Cesar Franck, a snimljen je i film pod nazivom *Pripovijest o Ruti*, režisera Hernrya Kostera.¹¹

⁵ Hebrejska riječ za spise je „Ketubim“. Usp. *Stari Zavjet s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, 445

⁶ Ime naselja se može shvatiti kao kuća kruha i u ovoj je knjizi baš zbog toga simbolično. Usp. *Stari zavjet sa uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, bilješka d uz Knjigu o Ruti.

⁷ Usp. Anto Popović, *Povijesne knjige*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015., 105-114

⁸ Ljiljana Matković – Vlašić, *Velike žene Starog Zavjeta*, Teovizija, Zagreb, 1998., 51.

⁹ Slikar je naslikao sebe i svoju ženu u ulogama Rute i Boaza. Je li možda želio prenijeti blagoslov na svoj brak? Usp. Dora Jagić, *Mali rječnik biblijskih žena*, Mala zvana 2013., 122.

¹⁰ Usp. *Biblija u umjetnosti*, Založba Mladinska knjiga, 86.

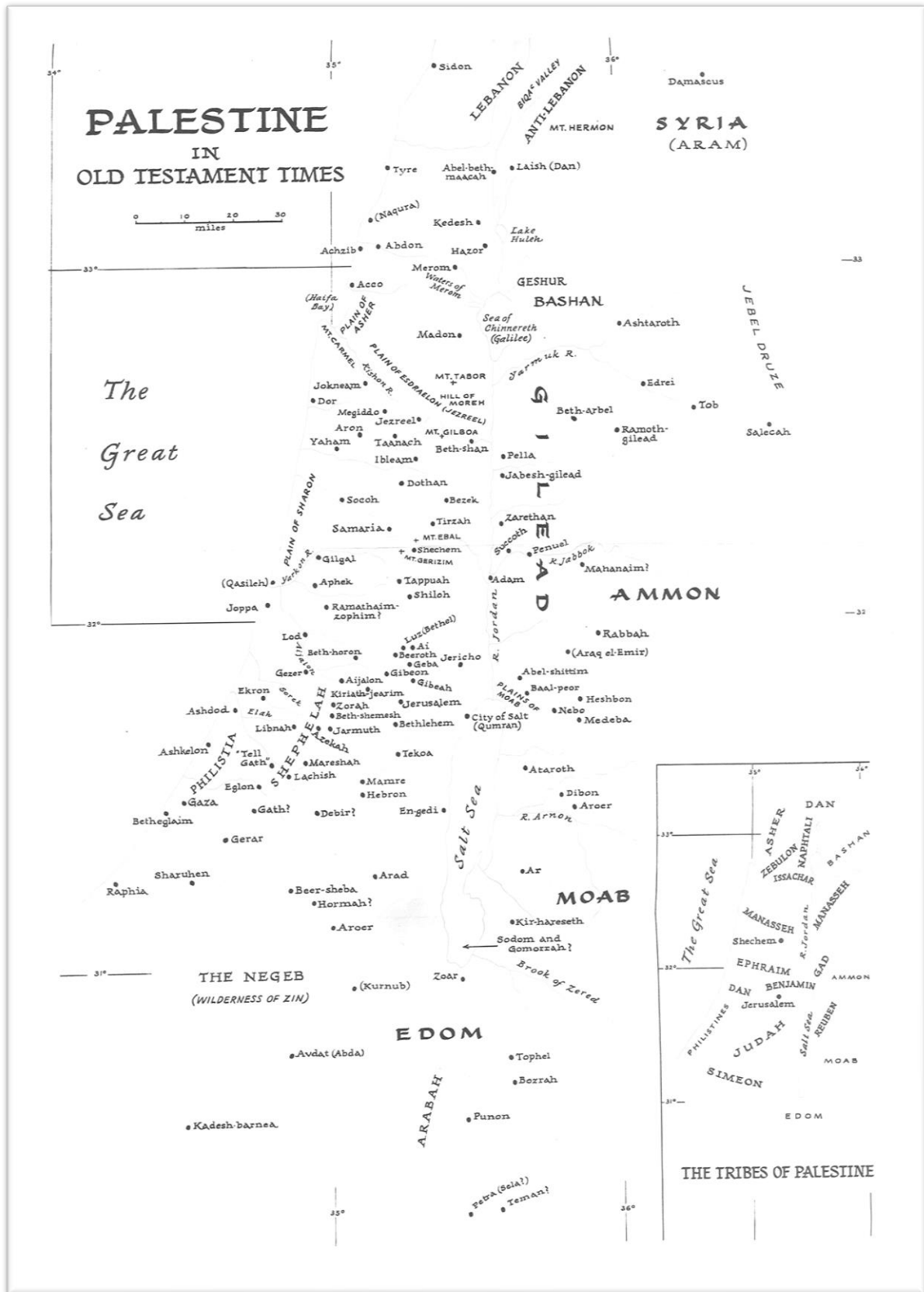
¹¹ Usp. Anto Popović, *Povijesne knjige*, 114.

U ovom radu ne raspravljamo o tome radi li se u Knjizi i Ruti o povijesnim ili književnim likovima. Željela sam istražiti likove koji su pojavljuju u priči kao i njihove međusobne odnose, te poruku koju nam pisac priče želi prenijeti. Rad se sastoji od tri poglavlja.

Tema prvoga poglavlja jest Rutina obitelj podrijetla kao i ono u koju ulazi udajom. Iz teksta ne znamo ništa o obitelji podrijetla. Obitelj udaje čine: svekar Elimelek, muž Mahlon, jetrva Orpa, svekrva Noemi, koja nosi radnju priče.

U drugom poglavlju govorimo o drugom važnom odnosu. Odnos je to Rute i njenog drugog muža Boaza. Pratimo razvoj njihovog odnosa od prvog susreta u polju, saznanja da je on njen skrbnik, preko prosidbe na gumnu do pozivanja Boaza da učini potrebne korake kako bi Rutino i Noemino stanje bilo riješeno i na kraju rođenja sina Obeda.

Treće poglavlje predstavlja Rutu kao Moapku, Rutu kao „Izraelku“ te odnos Rute i Boga Izraelovog. Ruta po rođenju Moapka, udajom postaje „Izraelka“. Nakon smrti muža ima priliku vratiti se svojoj rodnoj obitelji, ali odlučuje ostati sa svojom svekrvom te prihvatiti vjerovanje u jednoga Boga Jahvu.

Mapa je preuzeta iz *The New Jerome Biblical Commentary*, edited by: Raymond E. Brown, S.S., Joseph A. Fitzmyer, S.J., Roland E. Murphy, O.Charm., 1968 and 1990 by Prentice Hall, Inc.

1. Rutine Moapske obitelji

Rutine Moapske obitelji su obitelj u kojoj se rodila i obitelj u koju se udala.

1.1. Obitelj podrijetla

Ne znamo ništa o Rutinoj obitelji podrijetla. Znamo da je rodom Moapka i da se udala za Izraelca Mahlona. U tekstu se ne spominje nitko od njezine rodne obitelji osim što njena svekrva Noemi prilikom odlaska sa Moapskih poljana u Judeju šalje svoje snahe Rutu i Orpu da se vrate svaka domu majke svoje (usp.1,8).¹² To Noemino traženje da se vrate kućama svojih majki nije baš uobičajeno, jer se udovice u Starom zavjetu vraćaju očevim kućama (vidi npr. Post 38,11). Postoje razna tumačenja Noeminih riječi, od onoga da su očevi Orpe i Rute mrtvi ili da su majke navedene zato što one bolje znaju tješiti. Prikladno objašnjenje bi moglo biti da taj izraz izražava razliku koju Noemi želi istaknuti. Ta razlika se odnosi na to da se udovica treba vratiti svojoj majci, a ne ostati sa svojom svekrvom.¹³ Kako ćemo vidjeti Ruta ipak ostaje sa svojom svekrvom, majkom pokojnog muža Mahlona.

1.2. Obitelj udaje

O Rutinoj obitelji (prve) udaje imamo osnovne podatke i poznajemo sve njezine članove. To su svekar Elimelek, svekrva Noemi, njihov sin Mahlon, Rutin prvi muž, Mahlonov brat Kiljon i njegova žena Orpa. Odnosi Rute prema nabrojenim članovima obitelji različiti su i nisu ravnomjerni opisani u tekstu. Ovdje ćemo promotriti te odnose.

1.2.1. Ruta i Mahlon

Na početku priče Elimelek, Rutin svekar sa svojom obitelji putuje iz Betlehema Judejskog u Moab. Razlog putovanja je glad koja je zavladała u zemlji Judejskoj.¹⁴ Putujuću obitelj čine muž Elimelek (čije ime znači: moj Bog je kralj¹⁵), žena Noemi te sinovi Mahlon i Kiljon. Što se tiče samih imena autor priče igra se samo značenjem imena Noemi (moja

¹² Biblijski tekstovi preuzeti su iz *Biblija, Stari i Novi Zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., ukoliko drugačije nije naznačeno.

¹³ Usp. Frederich Bush, *Word Biblical Commentary, Volume 9, Ruth-Esther*, Zondervan, 1996., 75

¹⁴ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 61.

¹⁵ Usp. *Stari Zavjet s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, 446

slatkoća¹⁶). Sva četiri imena spominju se samo ovdje u Starom zavjetu, ali imena Elimelek, Mahlon i Kiljon zabilježena su i u izvanbiblijskoj literaturi kasnog brončanog doba. Budući da se autor ne igra značenjima njihovih imena osim Noeminog, etimologija imena nije važna za značenje priče. Navodna etimologija za Kiljona iscrpljenost i za Mahlona tuga¹⁷ obično je bila korištena da bi se označilo da se radi o izmišljenim imenima koja odgovaraju njihovim ulogama u priči.

Mahlon i Kiljon žene se Moapkama. Njihova imena su Ruta (srodna riječi *prijateljica* ali još više srodna riječi *utješena*¹⁸) i Orpa. Autor priče se i u ovom slučaju ne igra sa značenjima njihovih imena iako je navodna etimologija za ime Orpa „ona koja je okrenula svoja leđa“ često bila korištena kao dokaz da je i ovo ime izmišljeno kako bi se uklopilo u priču.

Prema redoslijedu teksta Mahloni i Kiljon oženili su se nakon očeve smrti i tu proboravili deset godina. O odnosu Rute i Mahlona iz teksta ne saznajemo skoro. Radi se tek o nekim naznakama patrijarhalne¹⁹ strukture kada se Rutu naziva „Ruta Moapka, žena Mahlonova“ (4,10).²⁰ Pitanje koje se također može dovesti u vezu s odnosom Rute i Mahlona je pitanje odnosa Noemi i Rute. U tom odnosu nije primarna želja da se priskrbi nasljednika za Elimeleka i Mahlona već Noemi želi da se Ruta i Orpa vrate u Moab i tamo pronađu muževe i dom za sebe. Za Noemi nije najvažnije nastaviti mušku liniju njezinog muža i sinova već želi da njezine snahe pronađu dom. To je cilj koji će motivirati Noemi i Rutu. Autor priče daje za pravo ovim ženama da misle na sigurnost i dom, a ne samo na potomstvo umrlim muževima.²¹ Kada Ruti umire muž Mahlon, ona i dalje želi ostati u njegovoj obitelji. To možemo pratiti kroz njen odnos sa svekrvom Noemi koju Ruta ne želi ostaviti samu čak i kada Noemi to izričito traži. Na taj način Ruta i u svojoj novoj obitelji ostaje povezana sa svojim mužem. Nekoliko je mjesta u knjizi gdje to možemo pratiti. Kada Rutin drugi muž Boaz pregovara sa bližim skrbnikom na gradskim vratima govori mu o tome kako treba uzeti zemlju, ali i Rutu, pokojnikovu ženu kako bi se pokojniku sačuvalo ime (usp. 4,5). Drugi primjer je kada Boaz uzima Rutu za ženu te objašnjava da to čini kako bi se sačuvalo pokojnikovo ime na baštini te

¹⁶ Usp. *Stari Zavjet s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, 446

¹⁷ Usp. *Stari i Novi Zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jerusalem“* Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003., bilješka a uz Knjigu o Ruti

¹⁸ Usp. *Stari Zavjet s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, 446

¹⁹ Patrijarhat je društveni sustav u kojem se podrijetlo, pravo nasljedstva, srodnost određuje po ocu u kojem muškarac kao glava obitelji ima vladajuće mjesto i obnaša svećeničke dužnosti, U Starom je zavjetu izraelska obitelj patrijarhalno strukturirana. Usp. Anton Grabner-Heider, pr., uz suradnju katoličkih i evangeličkih teologa *Praktični biblijski leksikon*, s.v. „Patrijarhat“, preveli Božo Lujčić i Ladislav Fušić, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997., 275 -276.

²⁰ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 63-68

²¹ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 95-97

kako pokojnikovo ime ne bi nestalo iz zavičaja njegova (usp.4,10). Treći primjer koji nam naznačuje kakav je bio brak Rute i Mahlona je i Noemina želja za svoje snahe gdje Noemi govori da im (svojim snahama) Jahve bude milostiv upravo kako su one bile pokojnicima i njome (usp.1,8). Iz navedenih primjera možemo zaključiti da je Rutin i Mahlonov brak bio dobar brak. Omogućio je Ruti da pokažu izvanrednost svog karaktera, i kroz vjernost svojoj svekrvi, ali i kroz vjernost svome pokojnome mužu to jest spomenu njegova imena.

1.2.2. Ruta i Elimelek

U tekstu nema nijednoga detalja koji bi izričito govorio o odnosu Rute i njezina svekra Elimeleka. Slijed pripovijedanja nam sugerira da se Ruta i Elimelek nisu čak ni poznavali, jer se Mahlon oženio nakon očeve smrti. Neka naznaka odnosa Rute i Elimeleka može se vidjeti kroz odnos Noemi prema Ruti u smislu u kojem sam govorila u prethodnom naslovu, tj. da u ovoj priči nije toliko važno osigurati potomstvo Elimeleku koliko osigurati ženama koje su ostale bez muževa i potomstva sigurnost doma u novom braku.

1.2.3. Ruta i Orpa

Ruta i Orpa su jetrve, žene dvojice braće, Mahlona i Kiljona. Nacionalnost im je ista, Moapke su. Ne znamo kakvu su poziciju imale u obitelji. Čitajući tekst primjećujemo da je Mahlon, Rutin muž, prvi naveden što možda znači da je bio stariji. No kad se navode njihove žene prva se spominje Orpa što bi moglo značiti da se mlađi brat Kiljon prvi oženio. U tom slučaju Orpa je došla u Neominu obitelj prije Rute i samim time imala drugačiji, vjerojatno povlašteniji položaj. Ni jedna ni druga nemaju djecu sa svojim muževima. Naposljetku objema umiru muževi. Ostaju same sa svojom svekrvom Noemi u Moabu. Noemi je još ranije ostala bez muža. Sada ostaje i bez sinova. Tri žene su ostale udovice i svaka je bez potomaka.²² Svekrva Noemi sa snahama živi već najmanje deset godina u Moabu. Moab je za Noemi tuđinska zemlja i ona, suočavajući se sa tragičnim događajima i nesrećama, odlučuje se na povratak kući u Judin Betlehem.²³ Na Noeminu molbu i želju da se obje vrte kući, udaju se i

²² Žene se u Starom zavjetu smatralo bićima drugog reda. Posebno je bio težak položaj udovica jer su bile nezaštićene. Usp. Slavica Dodig, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb, 2015., 8. U ovoj knjizi se može pronaći još informacija o neravnopravnom položaju žene u Starom zavjetu. Jedan od zanimljivih podataka je da se u Bibliji imenom spominje oko 2900 muškaraca, oko 180 žena sa vlastitim imenom i oko 171 žena bez vlastitog imena. (vidi isto djelo, IX-X)

²³ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, The Anchor Yale Bible, Yale University Press, New Haven & London, 58.

nađu mir u domu svojih muževa i Ruta i Orpa odgovaraju niječno. Žele ići s njom, k njezinom narodu (usp. 1,8-9). U Noeminom daljnjem uvjerenju da se obje vrate natrag dolazi do obrata. Dok je u 1,9 Noemi predstavljena ona koja svoje snahe ljubi, a one potom briznu u plač te joj odgovaraju da žele ići s njome, u 1,14 Orpin poljubac Noemi simbolizira da je odnos između njih okončan. Poljubac samo od jedne strane obično se koristio u pričama kao završetak jednog povezanog odnosa poput onoga u Drugoj knjizi o Samuelu kada se opraštaju Gileadčanin Barzilaj i kralj David (usp. 2 Sam 19,40). U Knjizi o Ruti pripovjedač koristi oproštajni obostrani poljubac. Tek kada Orpa uzvratiti poljubac svojoj svekrvi onda je njihov odnos završen. Završavajući odnos sa Noemi, Orpa završava i svoj odnos sa Rutom. Komunikacija Rute i Opre odvija se samo preko Noemi. Noemi ih povezuje i razdvaja.²⁴ Noemine riječi u 1,11-13 uspijevaju uvjeriti Orpu da se vrati. Ruta nije uvjerena. Orpa ide, Ruta ostaje (usp. 1,14). U daljnjem retku 1,15 Noemi pokušava nagovoriti Rutu da i ona poput Orpe ode. Noemi stavlja Orpin primjer pred Rutu. Ruta ga ne slijedi. Pripovjedač nam ovdje kao primjer ne stavlja Orpinu poslušnost, već Rutino odbijanje poslušnosti. Možemo li razlog za to tražiti u tome što ni Ruta ni Noemi u svojim zahtjevima ne traže svoje dobro nego dobro one druge? Ruta svojim odgovorom poručuje Noemi da želi ostati uz nju, iako joj ne može dati ono što bi htjela, dok Orpin odgovor kao da nam poručuje da Orpa shvaća Noemine ograničenosti i realno donosi odluku da se vrati onamo odakle je došla. Nadalje, možemo li ovdje kazati da i Noemi i Orpa sagledavaju realno situaciju i iz toga proizlaze njihovi potezi – Noemin da pusti svoje snahe da odu, i Orpin da prihvati Noemin prijedlog. A što je s Rutom? Čini se kao da jedino njena odluka nije realna ili se radi o nekoj drugoj kategoriji realnosti? Čini li ova odluka, da ostane sa svojom svekrvom, Rutinu dobrotu težom za shvaćanje od Noemine ili Orpine? Rutina odluka pokazuje da između nje i Noemi postoji jedinstvo ideala :„...tvoj narod, moj je narod i tvoj Bog moj je Bog. Gdje ti umreš, umrijet ću i ja; gdje tebe pokopaju, pokopat će i mene...“ (1,16-17). Ruta pokazuje da nije samo povezana sa Noemi u smislu obiteljskih veza, svekrva-snaha, već postoji i jedinstveni vjerski pogled²⁵. Orpa i Noemi to nemaju – taj jedinstveni vjerski pogled, jer se Orpa vraća u Moab svome bogu, (Kemošu), dok se Ruta opredjeljuje za Jahvu.²⁶ Iz Orpina odlaska mogli bismo zaključiti da se Ruta bolje osjećala u obitelji u koju se udala. Orpa je ipak poštena. Nju je vukla želja da se vrati kući majke svoje i ona to i čini. U trenutku kada im oba dvjema Noemi daje slobodu da se ponašaju kako ih srce vuče, Orpa donosi

²⁴ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 71-73.

²⁵ Ivan Golub, *Biblija u rukama katehete*, Bilješke predavanja. Priredili slušači Katehetskog Instituta, Zagreb, 1966; 48.

²⁶ Usp: *Stari i Novi Zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jerusalem“*, bilješka e uz Knjigu o Ruti

odluku vratiti se svojoj obitelji u Moab. O Orpinoj budućnosti iz teksta ne znamo ništa. Tek nam ostaje saznanje da je u izboru između dvije obitelji izabrala obitelj svoga rođenja.

1.2.4. Ruta i Noemi

Odnos Rute i Noemi je odnos oko kojeg se pleće radnja. On je posebno obrađen. Taj se odnos temelji na Rutinoj vjernosti prema Noemi kao i Noeminoj želji da Ruta bude sretna.

1.2.4.1. Ruta odlučuje ostati uz svoju svekrvu

Odnos Noemi i Rute započinje retkom 1,7 koji nam govori o putovanju Noemi, Rute i Orpe iz Moaba u zemlju Judinu. Na tom putu one vode važan dijalog. Tema dijaloga je kamo se koja žena vraća. Idu li snahe sa Noemi ili će svaka svojim putem? Dvije snahe kako smo već rekli spremne su pratiti Noemi u Judeju. Noemi se ne slaže s time. Ne želi dvije mlade žene uvući u svoje stanje stare udovice. U svojoj tjeskobi i gorkom saznanju da se mora vratiti kući ne daje snahama da idu s njom. Orpa sluša i vraća se kući. Ruta bira drugi put. Odlučuje ostati sa svekrvom. To je ujedno i jedini put gdje Ruta ne sluša Noemi. Ona odgovara svojoj svekrvi na vrlo dirljiv način:

„Nemoj me tjerati da te ostavim i da odem od tebe: jer kamo ti ideš, idem i ja i gdje se ti nastaniš, nastanit ću se i ja; tvoj narod moj je narod i tvoj Bog moj je Bog. Gdje ti umreš, umrijet ću i ja, gdje tebe pokopaju, pokopat će i mene. Neka mi Jahve uzvratu svakim zlom i nevoljom ako me što drugo, osim smrti, rastavi od tebe.“ (1,16-17).

Vjernost prema svekrvi nadilazi granice rasne i religiozne pripadnosti. Ruta prihvaća i Noemin narod i Noeminog Boga. Njezina vjernost prema Noemi ne odnosi se samo na ovozemaljsko vrijeme već i na mjesto gdje će biti pokopane i ujedinjene. Ruta se u tom trenutku ne odlučuje za muškarca uz kojeg će postati zaštićena već za ženu kojoj je potrebna pomoć.²⁷ Kroz priču će se postupno otkrivati da je Ruta Noemina nada. Njezina odanost vodi Noemi iz praznine u kojoj se zatekla ka punini života. Ruta odbacuje svoju sigurnost i budućnost te svojom radikalnom obvezom prema Noemi može se usporediti sa Abrahamom. No Ruta kao da riskira i više od Abrahama, jer nije pozvana od Boga i nije poput njega, muškarac u muškom svijetu sa ženom i obitelji koja ga podržava. Ruta živi i djeluje bez podrške grupe i riskira da

²⁷ Usp: Alice L. Laffey, Ruth, u: *The New Jerome Biblical Commentary*, 555.

bude odbijena što može uslijediti kao plod njene odluke. Ona se odriče svega – obitelji, zemlje i vjere. Ali to nije sve. Obvezuje se na život stare žene, izabire vjernost prema svojoj svekrvi umjesto traženja muža. Izabire skrbiti se za drugu ženu ondje gdje život ovisi o muškarcu. Snaga Rutine obveze se očituje u svršetku očajnog stanja u kojem se Noemi našla. Ženi, ostaloj bez sinova i muža, a to znači bez identiteta majke i supruge što u patrijarhalnom društvu jedino vrijedno može imati, nudi se izlaz upravo po vjernosti njezine snahe. Noemin odnos prema Ruti, ali i prema Orpi, karakterizira briga za sigurnost njenih snaha, a ne samo briga oko toga da umrlima, mužu i sinovima priskrbi nasljednike. Taj plan će motivirati njihovo djelovanje kroz cijelu priču. Sudeći prema nekim tumačenjima takav način gledanja na situaciju nije baš prihvatljiv za patrijarhalni svijet. Tako na primjer postoji tumačenje da Rutu ne motivira njena privrženost prema Noemi već vjernost prema svome mužu i njegovoj obitelji.²⁸ Noemino djelovanje motivirano je stanjem u kojem se našla kuća njezinog muža, to jest smrću njenih sinova koji su ostali bez potomstva. Prema drugom autoru²⁹ ovakav način gledanja priče, gdje se osjećaj jedne žene prema drugoj ne smatra vrednotom, produkt je šovinizma tumača i ne može se iščitati iz same priče..³⁰ Isti tumač kaže:

„Pogrešno je napraviti svrhu podizanja potomstva umrloj glavi obitelji jedinom svrhom svakog pojedinog protagoniste i tako odbaciti jednako vrijednu brigu ovih žena da za sebe nađu sigurnost doma i muža. Ovo je i jedini mogući identitet kojeg im patrijarhalno društvo dozvoljava.“³¹

Jedan od primjera Noeminog lijepog odnosa prema svojim snahama je i redak 1,18: „Videći gdje je tvrdo naumila da ide s njom, prestade je odvracati“. Phyllis Trible³² je u svom retoričkom proučavanju Rute govorila o Rutinom odvajanju od njezine svekrve i o Noeminom povlačenju od Rute bazirajući to na ovdje prisutnoj Noeminoj šutnji kao i na tome da se Noemi u ovoj sceni više ni ne obraća Ruti. Ovakvoj analizi su se priključili i neki drugi tumači³³ Noemina karaktera. Oslanjajući se na Noeminu šutnju i navodno književno smjerenje prvog poglavlja Rute na epizodu iz Knjige Postanka 38 koja govori o Tamari i Judi, oni ne raspravljaju samo o Noemi koja se povukla od Rute već i o njezinoj tišini koja se karakterizira kao ljutnja i

²⁸ Tumačenje Johannes Pedersona prema Frederich Bush, *Ruth -Esther*, 97.

²⁹ Tumačenje Fredericha Busha, iz njegove knjige, *Ruth-Esther*, 97.

³⁰ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 84-87, 95 -97

³¹ Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 97. Vlastiti prijevod teksta koji u originalu glasi: „It is a mistake to make the purpose of raising an heir to the deceased head of the family the exclusive purpose of each of the protagonists at every point and so dismiss the equally valid and legitimate concern of these woman to find for themselves the security of home and husband – the only identity their patriarchal world afforded them.“

³² Jedna od tumača feministkinja koja smatra da je leviratski zakon jedan izvanredan primjer patrijarhata gdje se žena kojoj je muž umro a koja je ostala bez djece, mora za dobro svoga muža, podati bliskom rođaku. Usp: Alice L Laffey, Ruth, u: *The New Jerome Biblical Commentary*, 554.

³³ Tumačenje Danne Nolan Fewell i Davida M. Gunn u knjizi Fredericha Busha, *Ruth-Esther*, 84.

frustracija. Noemi šuti jer je Ruta Moapka za nju postala neugodna pa čak i opasna. Drugo tumačenje³⁴ vidi u Noeminoj šutnji prestanak nagovaranja Rute da se vrati u Moab. Nigdje u tekstu nema rečenice: Nije više razgovarala s njom. Tema u 38. poglavlju Knjige Postanka kada Juda putuje Adulamcu te mu ondje umiru žena i dva sina potpuno drugačije funkcionira, a da bismo je mogli povezati s Rutom. I povezanost Judinih riječi Tamari da se vrati kući oca svojega (usp. Post 38,11) s Noeminim riječima Ruti i Orpi da se vrate svaka domu majke svoje (usp. Rut 1,8) dovedena je u pitanje neobičnim izborom pripovjedača da u Rutinoj priči upotrijebi izraz *dom majke svoje*. Noemino zahtijevanje usmjereno je na Jahvu koji će udijeliti da obje nađu mir u domu svoga muža to jest da će obje prestati biti udovicom dok je Juda rekao Tamari „vrati se (ili ostani?) kao udovica u domu svoga oca“. Navedena tumačenja predlažu da Noemi vidi Rutu sa istom sumnjom kao što Juda vidi Tamaru to jest smatra je razlogom nevolje (to jest razlogom smrti njegovih dvaju sinova³⁵) tako da bi Ruta za Noemi bila isto što i Tamara za Judu, albatros oko vrata³⁶. No kako ćemo vidjeti, upravo će Rutina poslušnost dovesti Noemi do povratka u život.

1.2.4.2. Noemin plan za Rutu

Udovice stižu u Betlehem upravo u vrijeme žetve ječma. Dok Noemi prednjači u izražavanju gorčine i praznine svoga života, Ruta preuzima inicijativu oko traženja načina da uzdrži sebe i svekrvu. Ona se nudi da pabirči u poljima. Noemi ne ide pabirčiti. Ne znamo zašto. Možda je prestara ili je trenutno preočajna za bilo kakvo pozitivno djelovanje. Pripovjedač ne govori o tome. Ostaju nam tek njezine dvije riječi nakon što Ruta traži pristanak za pabirčenje: „Hajde kćeri moja!“ (2,2).³⁷ Rutino djelovanje je odraz njezine odanosti i obveze prema Noemi. Njezine prve riječi pri povratku iz polja gdje je pabirčila govore nam da želi dati Noemi hranu, a potom spominje nastavak pabirčenja. Za Noemi Rutin povratak iz polja nije samo znak da neće gladovati već označava i nadu za povratak u život. Razlog nade je čovjek koji je dozvolio da Ruta u njegovom polju pabirči. Ime mu je Boaz i rođak je Noemin. On je jedan od njezinih skrbnika³⁸ to jest jedan od članova obitelji koji je moralno odgovoran pomoći članovima obitelji

³⁴ Tumačenje Frederich-a Bush-a iz njegove knjige, *Ruth-Esther*, 83 -84.

³⁵ Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 84. Tekst u originalu glasi: Considering her to be a cause of the trouble (namely, the death of his two sons).

³⁶ Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 84. Tekst u originalu glasi: Ruth then would be to Naomi as Tamar is to Judah, an albatross around her neck.

³⁷ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 105-106.

³⁸ Skrbnik je go'el što znači zaštitnik, branitelj interesa pojedinaca ili grupe. U slučaju kada je Izraelac morao prodati svoju zemlju ovaj go'el imao je prednost pred svim kupcima. U Knjizi o Ruti je kupovanje zemlje vezano

koji su u potrebi. Boaz ne pokazuje samo moralnu odgovornost već i želju da udovolji toj odgovornosti. To Noemi daje istinsku nadu. Ona u Boazu vidi rješenje njihovih problema jer se one na kraju drugog poglavlja nalaze u istoj situaciji kao kada su došle iz Moaba. Žetva ide svome kraju i postoji mogućnost ponovne gladi i praznine.³⁹ Ovdje nam se opet otkriva i Noemina briga za Rutu. Pritom se ne radi o njezinoj želji za Rutinim zakonskim dobrom već za njezinim istinskim dobrom. Noemi čini sve da pronađe Ruti kuću i muža. Drugim riječima, da joj pruži sigurnost. Imajući to u vidu smišlja plan za Rutu, što Ruta spremno dočekuje. Noemi traži od nje da se okupa, da stavi mirisno ulje te da obuče haljinu i ode Boazu na gumno. Što Noemi želi postići ovakvim uljepšavanjem Rute? Postoje razna tumačenja. Jedno je povezano s tekstom Ez 16, 8-12:

„Prođoh kraj tebe i u tebe se zagledah: i gle dob tvoja –dob je ljubavi! Raširih na te skute svoje i pokrih ti golotinju. Prisegoh ti i sklopih savez s tobom'- riječ je Jahve Gospoda-' i ti moja postade. Okupah te u vodi, krv saprah s tebe i uljem te pomazah. Obukoh te u šarene haljine, na noge ti obuh sandale od fine kože; opasah te bezom i pokrih te prijeveresom svilenim. Uresih te nakitima: na ruke ti stavih narukvice, oko vrata ogrlice; prstenom ti nos uresih, uši naušnicama glavu ti ovjenčah vijencem najljepšim.“

Nekoliko je poveznica toga teksta proroka Ezekielia s Rutom: kupanje, mazanje uljem te oblačenje. Odnos Jahve i Jeruzalema dočaran je metaforom svadbe zaručnice i mladoženje, jezikom koji je seksualno vrlo eksplicitan, što bi, ako to povežemo s Knjigom o Ruti, značilo da Noemu priprema Rutu Boazu kao zaručnicu. Nekoliko je tumača ovo uljepšavanje protumačilo kao čin koji nastoji privući muškarca poput Judite koja se priprema očarati očima Holoferna: „Obu sandale, metnu narukvice, ogrlice, prstenje, naušnice i sav nakit: uresi se što je mogla ljepše da bi očarala oči ljudi koji je budu gledali.“ (Jdt 10,4).

No postoji jedan biblijski odlomak koji je skoro pa potpuno identičan sa Rut 3,3 a to je 2 Sam 12,20 kada se David, nakon što je saznao da mu je umro sin kojeg mu je rodila Batsheba, okupao, pomazao i obukao druge haljine. Također je i iz nekih drugih redaka poput 2 Sam 14,2 ili Post 38,14 vidljivo da razdoblje tugovanja uključuje uzdržavanje od kupanja ili mazanja uljem kao i ne-pranje svakodnevne odjeće za vrijeme tugovanja. Najvjerojatnije objašnjenje za Noemine upute Ruti je to da bi uljepšavanjem trebala pokazati da je završilo njezino razdoblje žalovanja. Ta promjena bi Boazu značila da je spremna nastaviti svoj život i da ima ozbiljne

za leviratsko pravo. Usp. Willfred J. Harrington, *Uvod u Stari zavjet- Spomen obećanja*, Kršćanska sadašnjost, 1993., 390. Više o temi leviratskog braka u drugom poglavlju rada koji govori o odnosu Rute i Boaza.

³⁹ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 141-143.

namjere.⁴⁰ Potom Noemi upućuje Rutu što treba napraviti nakon što on legne. Ruta čini sve kako joj Noemi govori. No ovaj Noemin plan za Rutu nije bez rizika po nju. Na koji je način Boaz može iskoristiti govorit ćemo u dijelu koji govori o odnosu Rute i Boaza. Unatoč mogućnostima koje mogu proizaći iz Rutina zahtjeva za brakom, Ruta ne odgovara ni primjedbom ni pitanjem već kaže Noemi: „Učinit ću sve kako mi kažeš.“ (Rut 3,5). Ruta će doista i uraditi ono što joj Noemi govori. No kako ćemo vidjeti nije slijepo poslušna u smislu da robuje svakom detalju pri ostvarivanju plana.⁴¹ Posljednja scena u 3,16-18 govori nam o dijalogu Rute i Noemi prilikom Rutina povratka kući sa gumna (nakon susreta sa Boazom). Noemi napeto očekuje Rutu te je dočekuje riječima koje ne izgovora u mirnoći: „Što je s tobom kćeri moja?“ (3,16). Rutin odgovor završava navodnim Boazovim riječima: „Ne smiješ se vratiti svekrvi praznih ruku.“ (3,17). Te riječi ne spominju se u sceni kada je Boaz Ruti nasuo šest mjerica brašna (3,15), pa ih je vjerojatno domišljato nadodala sama Ruta. U svakom slučaju, te riječi ne sadrže rješenje životnog stanja samo za Rutu već i Noemin povratak u život i puninu. To što ih Ruta izgovara znači da ona osjeća Noemine potrebe i čuje dubine njezinog očaja. Rutina prisutnost ima snagu za Noemi i u trenucima kada se čini da je Noemi ignorira zbog svoje gorčine (na kraju prvog poglavlja). Rutina prisutnost, i u tim trenucima ignoriranja, je bila dokaz da je Neomina praznina bila privremena. Boazov dar žita Ruti Noemi shvaća kao potvrdu da će on djelovati, što on i čini.⁴²

1.2.4.3. Noemi dobiva novu ulogu

Boaz je djelovao na način da se najprije obratio bližem rođaku koji je bio prvi skrbnik. Nakon što je bliži skrbnik odbio ženidbu sa Rutom, Boaz prihvaća oženiti Rutu. Noemin plan se ostvaruje. Ona pronalazi dom i muža za Rutu. Ruti je nadoknađeno sve ono čega se ona odrekla zbog Noemi. Kada Ruta kasnije zatrudni i rodi Noemi dobiva skrbnika. Noemin skrbnik kako ga opisuju žene u Betlehemu je Rutin sin. On je za Noemi onaj koji je vraća u život i koji će joj biti podrška u starim danima. U frazi „metnu ga sebi na krilo“ (4,16) možemo vidjeti da se Noemi vratila u život. Znak za to je njezina sposobnost da pokaže nježnost i ljubav prema djetetu. Diskutira se također o tome predstavlja li ta fraza simbolični čin posvajanja, ali je krajnje dvojbeno činjenica da je posvajanje bilo poznato ili prakticirano u Starom Zavjetu. Također se ne može govoriti o tome da je ovaj čin pravni čin u smislu da Noemi ovim činom

⁴⁰ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 151-152.

⁴¹ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 154 – 157.

⁴² Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 186 -187.

priznaje dijete kao nasljednika Elimelekove linije. U jednome se ovaj čin ipak može promatrati kao pravni, a to je da prema leviratskom⁴³ braku prvo dijete koje se rodi Ruti i Boazu nastavlja obiteljsku liniju i postaje nasljednikom Elimelekove baštine. Iz svega ovoga proizlazi da se ovdje ne radi o pravnom činu već o činu ljubavi.⁴⁴ Susjede u Betlehemu predstavljaju to dijete kao ono koje je rođeno Noemi i čak mu one daju ime. Ne postoje primjeri u Starom Zavjetu da je netko osim majke ili oca dao ime djetetu. Ovim komentaram pripovjedač želi reći, koristeći svoju poetsku slobodu, da su ove žene dale ime djetetu kako bi ponudile objašnjenje zašto su ga tako nazvale: „Noemi se rodio sin.“ (4,17) Ovdje je književno primjereno reći da su žene dale ime djetetu. Sličnu situaciju možemo vidjeti u Post 38,27-29 kada je babica dala ime Perezu. Babica vidjevši da je Perez napravio određeni prekršaj i rodio se prvi, reče: „Kakav li proder⁴⁵ napravi.“ (Post 38,29) i tada to pripovjedač povezuje s time da je dijete nazvano Perez „proder“. Pripovjedač je u istoj sceni iz Postanka mogao reći i ovako: „Babica mu je dala ime, govoreći: „Kakav si proder napravio“ objašnjavajući time njegovo ime.⁴⁶ Za sve ovo što je rečeno a odnosi se na Noemino dobro zaslužna je Ruta. Upravo jer ga je rodila Ruta dijete je utjeha i potpora Noeminoj starosti. Ruta je ona koja nju ljubi i koja joj vrijedi više od sedam sinova. Sam izraz „... koja ti vrijedi više od sedam sinova.“ (4,15) dobro izražava ono što Ruta znači za Noemi budući da je sedam idealan broj sinova u biblijskoj koncepciji.⁴⁷ Zanimljivo je kako Edward F. Cambell govori o odnosu Rute i Noemi, a odnosi se na primjedbu susjeda kako Ruta vrijedi više od sedam sinova. U recima 1,19b -22 i 4,14-17a čini se kao da je Ruta potisnuta, no ona je sve samo to ne. Postoji određena ironija u Noeminom plaču i u tome da ne primjećuje Rutu, koja stoji pored nje, a koja je ključ rješenja njezinog problema. U središte blagoslova koje iskazuju susjede stoji i konačna procjena Rute - ona je ona koja voli Noemi i koja joj vrijedi više od sedam sinova. Postoji li prikladniji način da se pohvali Ruta nego da se kaže da ona vrijedi više od sedam sinova. Noemi koja je uputila svoju pritužbu Jahvi koji ju je vratio bez igdje ičega (usp.1,21), dobiva i prihvaća novu ulogu da odgaja dijete koje osigurava njezinu budućnost.⁴⁸

⁴³ „Riječ levirat dolazi od latinske riječi levir što znači „mužev brat“ : Wilfrid J. Harrington, *Uvod u Stari zavjet - Spomen obećanja*, Kršćanska sadašnjost, 1993., 390.

⁴⁴ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 258.

⁴⁵ Proderati se znači glasno viknuti, grubo viknuti, izderati se na nekoga. Usp. Vladimir Anić, *Rječnik hrvatskog jezika*, s.v. „proderati se“, Novi Liber, Zagreb, 1991. 560.

⁴⁶ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 260-261.

⁴⁷ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 257

⁴⁸ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 167.

2. Ruta i Boaz

Odnos Rute i Boaza spada u važnije odnose u priči. Taj odnos će se polako graditi od susreta u polju, njihovog dijaloga na gumnu te Boazove želje da odgovori na Rutine zahtjeve.

2.1. Susret Rute i Boaza u polju

Noemi i Ruta stigle su u Betlehem kada je počela žetva ječma. Noemi ostaje pasivna, Ruta preuzima inicijativu kako bi uzdržavala sebe i svoju svekrvu. Odlazi pronaći polje kako bi pabirčila. Tražeći nailazi na Boazovo polje. Ondje se on i Ruta susreću. Boaz je vrlo pažljiv i ljubazan prema Ruti upravo zbog njezine odanosti prema Noemi. Boaz je znao tko je Ruta jer se prethodno raspitao o njezinom podrijetlu kod momka koji je nadzirao žeteoce. Prilikom Boazovog raspitivanja o Ruti: „Čija je ona mlada žena?“ (2,5) još nam se jednom stavlja pred oči patrijarhalno društvo. Ovdje Boaz ne misli na njezin identitet već je li ona vlasništvo nekog muškarca. Boaz doznaje da je Ruta povezana sa njegovim mrtvim rođakom i sve što će dalje napraviti pokazuje da je spreman preuzeti za nju odgovornost.⁴⁹ Boazove prve riječi upućene Ruti su to da ne ide pabirčiti u drugoga, nego da se drži njegovih njiva i njegovih poslenika te ide za njima. Također naređuje svojim momcima da je nitko ne dira te kada ožedni da pije što njegove sluge zahitaju. (usp. 2,8-9). Ruta ne može vjerovati što je čula te pada i poklanja mu se do zemlje. Boaz Rutu iznenađuje svojom ljubaznošću, a ona svjesna svoga položaja strankinje teško može shvatiti njegovu reakciju. Ovdje se indirektno opet upliće Noemi jer je ona razlog zašto se Boaz tako ponaša prema Ruti. Boaz je takav prema njoj jer je ona ta koja je ostavila svoju zemlju, svoju majku, svoga oca i došla k ljudima koje nije prije poznavala (usp. 2,11). Boaz joj se želi odužiti radi njezine odanosti prema Noemi. Tu njegovoj ljubaznosti nije kraj. Boaz je nadalje poziva da se za vrijeme ručka pridruži njegovima. Stavio je pred nju prženih zrna te se nasitila i još joj je ostalo. Nakon toga naređuje svojim radnicima da joj ne zanovijetaju zbog pabirčenja, nego da čak ispuštaju klasove da ih ona može pokupiti (usp. 2,15-16). Ruta pokazuje poštovanje prema okolnostima u kojima se nalazi kao strankinja. Iako je pabirčenje bilo pravo siromašnih prema zakonu iz npr. Lev 19,9-10, Ruta od nadzornika traži dozvolu za to (usp. 2,7). U svojoj zahvalnosti klanja se Boazu do zemlje. U ovoj zahvali Ruta se čudi takvom Boazovom ponašanju budući da je ona strankinja (usp. 2,10). Ruta ne može shvatiti Boazovu ljubaznost, iako zna da on to čini zbog njezine svekrve. Ruta još uvijek ne zna tko je

⁴⁹ Usp: Alice L. Laffey, Ruth, u: *The New Jerome Biblical Commentary*, 556.

Boaz i ona traži razlog za takvo ponašanje. Stranac je inače netko na koga nitko ne obraća pažnju. Stranac nikome ne pripada. Boaz čini upravo suprotno. Svrća pozornost na nju jer je prepoznao da ona može pripadati njemu.⁵⁰ Pitanje stranca je jedno od najvažnijih slika u Starom zavjetu koje je posebno istaknuto u iskustvu izlaska. Tako Mojsije u Knjizi izlaska 2,22 kada mu se rodio sin naziva ga Geršon i kaže: „...jer sam reče stranac u tuđoj zemlji.“ (Izl 2,22) Također jedan od čudorednih zakona u Knjizi izlaska kaže da se ne tlači pridošlica jer su i sami bili pridošlice u zemlji egipatskoj (usp. Izl 22,21) povezujući iskustvo ropstva u Egiptu i društvene obveze. Da se ova tema o strancu želi pokazati u knjizi o Ruti može se vidjeti iz Boazova odgovora Ruti. On razumije što znači biti stranac govoreći Ruti: „kako si ostavila oca svoga, majku svoju i zavičaj svoj te došla u narod kojeg do jučer ili prekjučer nisi poznavala.“ (2,11) Pripovjedač knjige o Ruti, s ovim konceptom stranca, želi dozvati u sjećanje Abrahama i patrijarhe i tekst iz knjige Postanka 12,1 gdje Jahve govori Abram: „*Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u krajeve koje ću ti pokazati.*“ Ovakvi tekstovi govore o važnosti teme stranca u hebrejskom iskustvu i pripovjedač Rute predstavljajući Rutu kao strankinju želi istražiti tu temu.⁵¹

2.2. Boaz – Rutin i Noemin skrbnik

Ruta se vraća kući iz polja i procjenjujući s Noemi događaje dana doznaje tko je Boaz. Noemi joj kazuje kako je on jedan od njezinih rođaka i skrbnika čime Ruti postaje razumljiva Boazova naklonost. Ruta u tom trenutku ne razmišlja o Boazu kao o budućem mužu ili kao sredstvu preko kojeg će dobiti muškog nasljednika svoga pokojnog muža. Noemi, čini se, na ovu situaciju gleda drukčije. Nada li se ona možda da ovo nije jedini Boazov milosrdni čin i da bi on nju i Rutu mogao osloboditi tereta udovištva i ne-imanja djece? Sudeći prema njenoj rečenici da je on jedan od njihovih skrbnika možda se ona tomu i nada. Cijela dinamika priče počevši od predstavljanja Boaza kao imućnog čovjeka koji dolazi iz obitelji Elimeleka. Tu je potom Ruta koja „slučajno“ dolazi pabirčiti u njegovo polje. Zatim opet Boaz koji pokazuje jednu iznimnu dobrotu prema Ruti, te Noemino naglo vraćanje u život pri spoznaji da je Boaz jedan od odgovornih naspram obitelji u potrebi, navodi nas na razmišljanje da bi Boaz mogao biti rješenje njihovih problema. No to još uvijek ne znamo budući da zadnji redak drugog poglavlja „I tako se držala poslenika Boazovih i pabirčila dokle ne požeše i ječam i pšenicu. I

⁵⁰ Usp. Frederick Bush, Word Biblical Commentary, Volume 9, *Ruth-Esther*, 127 -129.

⁵¹ D.F. Rauber, „Literary values in the Bible: The Book of Ruth“, u: *Journal of Biblical Literature* 89, (1970); 27 -37.

živjela je kod svekrve svoje.“ (2,23) vraća Noemi i Rutu na početak jer kraj žetve kao da znači povratak gladi i praznine.⁵²

Treće poglavlje nam govori o Noeminom planu⁵³ za Rutu koji uključuje i Boaza. Noemin plan za Rutu je pronaći muža i sigurnost. Ona predlaže Ruti da je Boaz taj koji bi mogao riješiti spomenuti problem. Taj svoj prijedlog temelji na tome da je Boaz rođak i da se njegova velikodušnost ne će tu zaustaviti, već da će on djelovati u skladu sa odgovornostima koje takva veza donosi. Iako je Boaz onaj koji je bio više nego velikodušan te im omogućio da se izdržavaju za vrijeme žetve, on nije dalje djelovao u smislu da bi opravdao ovakvo Noemino razmišljanje. Podsjetimo kako Noemi savjetuje Ruti da se umije, namaže, lijepo odjene te krene na gumno (usp.3,3). Boaz je ne smije prepoznati prije nego se najede i napije. Ruta treba paziti gdje će on leći te kad legne treba mu podignuti pokrivač s noga i leći. Tada će joj Boaz reći što treba učiniti. Rutin odgovor je potvrđan te će ona napraviti sve kako joj je Noemi rekla (usp. 3,4-5). Iako pripovjedač Boaza predstavlja kao časnog i odgovornog čovjeka ipak plan koji Noemi ima po Rutu vrlo riskantan. Ta riskantnost se očituje kroz sljedeće mogućnosti: Boaz Rutu može označiti kao preljubicu i optužiti je da je neodgovorna prema svojoj obitelji budući da je još uvijek žena Mahlonova i nema dogovoren brak. Može je seksualno iskoristiti i lažnom hrabrošću oklevetati, te je možda optužiti za prostituciju. Jedna od opcija je da joj se izruguje zbog njezine iskazane želje da se uda za bogatog vlasnika zemlje. No kako će nam tekst kazati niti Ruta ima pitanja vezana za Noemin plan, niti Boaz slijedi jedan od gore navedenih scenarija.⁵⁴

2.3.Ruta i Boaz na gumnu

U sljedećoj sceni Ruta kreće k Boazu na gumno. Radi se o glavnoj sceni trećeg poglavlja koja opisuje Rutin i Boazov odgovor na Noemin smjeli plan. Ruta dolazi i liježe do

⁵²Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 141 -142.

⁵³ U članku „Role dedifferentiation in the Book of Ruth“ autor Jon L. Berquist vidi u Noeminom planu i u Rutinom ponašanju čak i prije provođenja Noemina plana, zamjenu spolnih uloga, gdje Noemi koja na neki način ugovara brak za Rutu preuzima ulogu koja je u Izraelu bila namjenjena muškarcima koji su tražili bračne drugove svojoj djeci. Ono što Noemi radi je muškarčev posao. Nadalje autor Rutu predstavlja kao onu koja zavodi Boaza, a Boaza kao onoga koji prihvaća to zavođenje i postaje udvarač. Boaz prihvaća tu zamjenu uloga i time što opoziva i svoje pravo da dadne ime djetetu. Za razliku od našeg rada koji afirmativno priča o legitimnoj borbi dviju žena da pronađu svoje mjesto pod suncem, autor članka njihove načine djelovanja smatra besmislenima jer ruše norme koje grade društvenu stvarnost. Za dodatne informacija pogledati: Jon L. Berquist, „Role dedifferentiation in the Book of Ruth“, u: *Journal for the Study of the Old Testament* 57 (1993), 23-37.

⁵⁴ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 155 -157.

Boazovih nogu. Boaz probudivši se u noći primjećuje da netko leži pored njega (usp 3,7-8). Na njegov upit „tko je?“⁵⁵, Ruta odgovara: „Ja sam Ruta, sluškinja tvoja.“ (Rut 3,9). Ruta se ovdje ne predstavlja kao žena Mahlonova kako će je Boaz u 4,5 osloviti. Interpretacija iduće dvije rečenice je najvažnija za shvaćanje onoga što se događa između Rute i Boaza. Počnimo sa Rutinom molbom upućenom Boazu gdje ona njega moli da raširi skut haljine svoje na nju sluškinju svoju (usp.3,9). Budući da je samo značenje ovog izraza nejasno, postoje njegove razne interpretacije. Kada Noemi u 3, 1-4 upućuje Rutu što će raditi očito očekuje da će Boaz razumjeti što znači gesta otkrivanja njegovih nogu i lijeganja pokraj njega i da će on biti taj koji će Ruti kazati što će ona učiniti. Ruta ovdje ne slijedi slijepo Noemin plan već govori riječi koje joj Noemi nije spomenula. Ruta verbalizira gestu otkrivanja Boazovih nogu i lijeganja pored njega. Ovdje se vjeruje da Ruta ovim riječima ne ide izvan onoga što je Noemi planom za nju namijenila, a to je pronaći muža i dom. Možemo ovdje spomenuti da postoje razna tumačenja samog izraza „raširi skut haljine svoje“ (3,9) ovisno o tome shvaća li se izraz kao pogrešno napisani dualni (dvostruki) plural ili je u jednini. Tako npr. u Pnz 23, 1; 27,20 i Ez 16,8 otkrivanje ili pokrivanje žene sa skutom svoje haljine upotrijebljen je kao eufemizam za konzumaciju braka te se u njima radi o jednini. Većina se tumača slaže da se i u knjizi o Ruti radi o jednini budući da nam redak 10 govori da Boaz shvaća Rutine riječi kao simbolični zahtjev za brak. Također postoji jedno tumačenje Dereka Beattie gdje on ne vidi da se tu može raditi o ideji braka jer takva fizička blizina upućuje nas da ovaj izraz podrazumijeva poziv na seksualni odnos na isti način kao što to čini engleski izraz koji poziva na odlazak u krevet. Beattie smatra da se Ruta nudi Boazu istovremeno tražeći njegovu zaštitu. Upravo u ovom traženju zaštite moglo bi se govoriti o nekim naznakama braka. Ruta po njemu ne traži eksplicitno brak već se radi o tome da je Noemi i smislila plan kako bi tu ideju braka natuknula Boazu time što šalje Rutu u njegov krevet. Imajući u vidu karakter ovih žena u knjizi, Beattie-jev način gledanja na njih je potpuno nespojiv sa time da je Ruta te noći, na gumnu zavela Boaza. Na temelju onoga što čitamo o djelovanju i karakteru ovih žena možemo pretpostaviti da njihovo ponašanje ne samo da nije bilo protivno zakonu već krepost njihovih djela ide iznad

⁵⁵ Boazovo pitanje: Tko si? upućuje nas na jedan potpuno drugačiji odnos prema Ruti od onoga koji Boaz ima prema njome kada želi doznati od svog radnika čija je ona. Boaz ne pita Rutu čija si već tko si. Možda upravo takvo pitanje upućuje da ona ne pripada nikome i da bi Boaz nju mogao učiniti svojom. Ovo pitanje tko si? daje Ruti potpuno novi identitet, onaj koji je u sceni sa Boazom i radnikom nedostajao. Da li Ruta sama iznudi tu promjenu u gledanju na nju samu prilazeći Boazu bez posrednika predstavljajući se kao njegova sluškinja? Zanimljivo je također primijetiti da Boaz u pozitivnom svjetlu vidi Rutin dolazak na gumno, no od nje će tražiti da štiti drugima o tome. Usp. Alice L, Laffey, „Ruth,“ u: *The New Jerome Biblical Commentary*, 556-557.

zahtjeva zakona. I Boazov odgovor u recima koji slijede ne može se shvatiti kao da je on razumio da ga Ruta jednostavno pita „Spavaj sa mnom“.⁵⁶

2.4. Ruta poziva Boaza na odgovornost

U 3,9 Ruta odgovara: „... jer si mi skrbnik.“. Jedan od najvećih problema knjige o Ruti je pitanje otkupitelja⁵⁷ ili skrbnika i njegove uloge u židovskom društvu. Pitanje koje se ovdje može postaviti jest je li brak Rute i Boaza leviratski tip braka sličan onome kakav je opisan u Pnz 25,5-10 te na koji je način ta institucija braka povezana sa odgovornostima otkupitelja te posebno kako je povezana sa pravima otkupljenja zemlje i dužnostima otkupitelja o kojima se govori u četvrtom poglavlju. Ono u čemu se gotovo svi tumači slažu jest da je brak između Rute i Boaza u Rut 4,5 i 10 bio leviratski brak sličan onome koji je opisan u Pnz 25,5-10:

„Kada braća stanuju zajedno, pa jedan od njih umre, a da nije imao sina, žena pokojnoga neka se ne preudaje izvan kuće, nego neka k njoj pristupi njezin djever i uzme je sebi za ženu te izvrši djeversku dužnost. A prvi sin koga ona rodi neka ostane na ime njegova pokojnoga brata da njegovo ime ne izumre u Izraelu. Ako međutim, onaj čovjek ne želi da se oženi svojom snahom, onda njegova snaha neka dođe na vrata pred starješine i kaže: 'Neće djever moj da sačuva ime bratu svome u Izraelu; neće da mi učini djeversku dužnost.' Neka ga pozovu starješine njegova grada i pitaju. Bude li uporan i kaže: 'Ne želim se njom ženiti', neka njegova snaha njemu pristupi na oči starješine pa mu skine s nogu sandalu, pljune mu u lice i kaže ove riječi: 'Ovako se radi čovjeku koji neće da podigne doma svome bratu!' Taj neka se prozove u Izraelu 'Dom bosoga'.“

Iako Boaz nije djever, upravo zbog svrhe braka koju on opisuje Ruti u 4,5.10 (“ ... da bi se sačuvalo ime pokojnikovo na baštini i da se ime njegovo ne bi zatrla među braćom njegovom...“) radi se o svrsi leviratskog braka kako je navedeno u Ponovljenom zakonu. U 3,9 Ruta temelji svoj zahtjev na činjenici da je Boaz skrbnik te Boaz prihvaća odgovornosti leviratskog braka. Upravo je taj leviratski brak bio jedan od pravnih odgovornosti skrbnika. U četvrtom poglavlju izlazi na površinu i zemlja koja je pripadala Elimeleku te Boaz zove bližeg skrbnika kako bi djelovao u skladu sa svojim odgovornostima i pravima kao skrbnik te otkupio navedenu zemlju. Nadalje Boaz navodi skrbnikove odgovornosti leviratskog braka i otkupljenja

⁵⁶ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 161 -165.

Elimelekove zemlje kako bi naveo neimenovanoga koji ima pravo prvenstva da mu ustupi ova prava i odgovornosti. Bliži skrbnik to i čini i Boaz otkupljuje zemlju i ženi Rutu.⁵⁸

Sagledavajući dio priče koje se tiče odnosa Noemi i Rute počevši od Noeminih instrukcija kod 3,1-4 čiji je cilj pronaći dom i muža za Rutu, kako bi je riješila njeno udovičko stane, Noemini prijedlozi nigdje ne govore o tome kako joj je cilj podići nasljednika za Elimeleka i Mahlona niti ovakvo nešto predlaže Ruti. Kada Noemi u 2,20, nakon što joj Ruta spominje Boaza nakon prvog dana pabirčenja, kaže: „Taj je čovjek naš rod; jedan od naših skrbnika“, ona to govori u općenitom, a ne u pravnom smislu. Celestin Tomić uočava: „Boaz je onaj koji po svojstvu krvnih veza odgovoran da izbavi potrebitog iz problematične situacije (npr. siromaštva, nepravde itd.)“⁵⁹. Od te situacije u 2,20 do 3,9 ništa se nije promijenilo u odnosu između Boaza i dviju udovica što se tiče pitanja Boaza i braka. Također ovdje se ne može govoriti da su Ruta i Noemi imale na pameti Boazovu obvezu što se tiče otkupljenja zemlje koju je Elimelek prodao, a na koju bi one imale neko pravo kao udovice umrlih članova obitelji. Konkretnije rečeno Noemi i Ruta nisu izraz skrbnik koristile u njegovu tehničkom smislu kako je gore navedeno. Ruta, kao temelj svoga zahtjeva da se Boaz oženi njome koristi ulogu Boaza kao otkupitelja. Nije moguće da Ruta koristi taj izraz u smislu da je Boaz pravno odgovoran kako bi izvršio dužnost leviratskog braka. Samo pitanje uključuje li pravna odgovornost otkupljenja obvezu leviratskog braka dosta je teško pitanje. Pa čak kada bismo pretpostavili da Boaz ima tu pravnu odgovornost na koju se Ruta sada poziva, to čini priču nerazumljivom i nevjerojatnom čime se krši jedan od principa pripovijedanja prema Beattie (prvi princip po njemu je da pripovijedanje mora biti cjelovito i razumljivo⁶⁰). Jedina interpretacija koja čini priču vjerodostojnom i razumljivom je ta da Ruta koristi izraz skrbnik u općenitom smislu te riječi kako smo već naveli u tekstu poviše: Ona kaže: „Raširi skut haljine svoje na sluškinju svoju (tj. *oženi me*) jer si mi skrbnik (tj. *ti si onaj koji ima odgovornost brinuti za članove obitelji koji su u potrebi*)“⁶¹. Ruta verbalizirajući ono što joj je Noemi rekla da uradi ne prepušta Boazu da sam shvati što ona tu radi ležeći pored njega na gumnu. Ona govori Boazu da joj je on skrbnik. Ni Ruta ni Noemi nisu to planirale, ali time Ruta nudi Boazu mogućnost da riješi njihovo stanje. Boaz prihvaća ono što Ruta predlaže te u svom stilu započinje govor

⁵⁸ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 166 -167.

⁵⁹ Celestin Tomić, *U zemlji obećanja, Knjige: Jošua, Suci i Ruta* Provincijalat hrvatskih franjevaca, konventualaca, Zagreb, 1980., 336.

Hebrejsko shvaćanje zajedništva je ukorijenjeno u plemenu koje brani svakog člana. U trenutcima kada je ugrožen član klana bilo neplodnošću, neimanjem prostora za život ili slično postoji skrbnik koji se mora pobrinuti da ugrožena osoba bude zaštićena.

⁶⁰ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 167.

⁶¹ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 168-169.

blagoslovom. Taj blagoslov izvire iz dubokog osjećaja zahvalnosti za Rutu jer ona nudi brak njemu, a ne mladim momcima iz grada. Boaz zadovoljan onim što čuje smatra taj Rutin čin veličanstvenijim i ljubaznijim od onoga što je Ruta učinila za Noemi.

Nakon blagoslova slijedi Boazov pristanak riječima: „Budi uvjerena kćeri moja, sve što tražiš ću učiniti za tebe, jer svi u gradu znaju da si vrijedna žena.“ (3,11). Boaz Rutu naziva vrijednom ženom dok pripovjedač u 2,1 Boaza opisuje kao čovjeka koji je vjerodostojan. I Boaz i Ruta su ljudi koji posjeduju određenu vrednotu i ona je posrednik između njihovih suprotnosti: žena-muškarac, strankinja–domaćin, mlada-vremešan, siromašna – bogat. Upravo podudarnosti karaktera (vjerodostojan i vrijedna) upućuju nas da se brak između ovih dvoje ljudi nameće kao logičan zaključak. Međutim daljnji slijed događaja sve to stavlja pod sumnju jer iako je Boaz skrbnik, postoji skrbnik koji je po krvnoj vezi bliži. Boaz ne želi uzeti pravo drugog čovjeka. Boaz nalaže Ruti da ostane tu noćas te ako je skrbnik htjede uzeti neka je uzme, a ako on to ne htjedne to će napraviti on. (usp.3,13). Ono što ovdje donosi određenu napetost je glagol koji Boaz upotrebljava, a to je glagol uzeti. Noemi i Ruta su tražile od Boaza samo brak za Rutu dok je riječ skrbnik u priči do sada upotrjebljena općenito u smislu moralne obveze čovjeka da pomogne članovima obitelji u nevolji. Kao što Beattie primjećuje, Boaz je mogao reći: „Ako se on ne želi s tobom oženiti, ja ću to učiniti.“ Budući da Boaz govori o otkupljenju Rute, a ovaj glagol to jest izraz otkupitelj kojeg i Noemi koristi u 2,20 navodeći Boaza kao onoga koji je među njihovim skrbnicima, može značiti 4 različita tehnička pojma:

- Odgovornost primitka isplate povrata novca koji uključuje i nuđenje iskupljenja krivnje u slučaju smrti rođaka kome je ovaj povrat novca trebao pripasti
- krvno otkupljenje - kao krvna osveta
- otkupljenje osoba to jest odgovornost da se kupi sloboda rodbini koja je zbog siromaštva upala u ropski odnos sa neizraelcem
- otkupljenje zemlje to jest odgovornost da se kupi obiteljsko zemljište koje se zbog siromaštva treba prodati ili je već prodano nekome izvan obitelji⁶²

Boaz u idućim recima simbolično Ruti daje obećanje da će poraditi na tome da riješi stanje. Simboličnost se očituje u tome što joj daje šest mjerica ječma koje je namijenio njenoj svekrvi.

⁶² Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 136. Tekst u originalu glasi: „1. The responsibility to receive the payment of restitution that accompanies a guilt offering in the event of the death of the relative to whom this restitution was due. 2. the „redemption of blood“ i.e., blood vengeance. 3. the „redemption of persons“ i.e., the responsibility to purchase the manumission of a relative who has been forced by poverty to enter into slavery to a non israelite. 4. „the redemption of land“ i.e.,the responsibility to purchase family property that, because of poverty, must be or has been sold outside the family.“

Taj dar je i pokriće za Rutin povratak kući sa gumna, ali je i polog za njegovo djelovanje koje će ići u smjeru rješavanja Noeminog i Rutinog stanja. Ovu scenu završava Boazov odlazak u grad.⁶³

2.5. Rješenje Rutinog i Noeminog stanja

Boaz s gumna dolazi na gradska vrata gdje baš tada (vjerojatno nije slučajnost) susreće bližeg skrbnika. Tada Boaz posjedne bližeg skrbnika, ali i deset starijih gradskih starješina otvarajući diskusiju oko otkupljenja zemlje koja je pripadala Elimeleku i njegovoj obitelji. Bliži skrbnik je onaj koji bi to trebao kupiti i to od Noemi. Bliži skrbnik je pozvan odmah odlučiti ispred deset starješina. Skrbnik pristaje na kupovinu zemlje. Boaz dodaje da uz kupovinu zemlje ide i odgovornost uzimanja za ženu Rutu udovicu Elimelekova nasljednika te podariti sina koji će nastaviti Elimelekovu lozu. To očito za bližeg skrbnika predstavlja ugrozu njegovog vlasništva tako da njegovo da postaje ne. Boaz prihvaća priliku koju je bliži skrbnik odbio. Traži od starješina i naroda ratifikaciju kupovine zemlje od Noemi kao i „kupovinu“ mlade udovice Rute kako bi omogućio produljenje obiteljske linije. Starješine i narod su potvrdili da su svjedoci tog događaja te su blagoslovili prvo ženu da bude kao Rahela i Lea, potom Boaza da bude bogat te kuću koja će po potomstvu biti kao kuća Peresa, koga Judi rodi Tamara. Iz tog blagoslova može se iščitati nekoliko detalja: Rahela je bila neplodna te je potom rodila; spomen Tamare i Jude doziva leviratski brak. Blagoslov plodnosti doziva nam u pamet da je Ruta možda bila neplodna, a ni Boaz nije postajao mlađi. Iz ovog se nazire da zaplet još nije gotov. Ovdje postoji nekoliko trenutaka koji mogu osvijetliti posebnost Boazova i Rutina karaktera. Zemlja koju Boaz otkupljuje pripada Noemi. Pitanja koja se mogu postaviti jest je li Noemi o tome razgovarala sa Boazom i je li ona uopće znala da postoji zemlja koja joj tehnički pripada? Moguće je da ona uopće nije znala i ovdje Boaz uzima stvari u svoje ruke i pretpostavlja da će Noemi pristati na to da se zemlja otkupi. Iz ove spekulativne misli možemo izvući Boazovu sposobnost da, imajući na umu dobro ovih dviju žena, čini nešto što nikom drugom, koje se ova stvar tiče, nije palo na pamet. Ovdje opet kod Boaza možemo osjetiti osjećaj brige za dobro dviju žena. Njegova izvrsnost se također očituje ukoliko ga usporedimo sa bližim skrbnikom koji je možda iz osjećaja odgovornosti prema svojoj obitelji odbio otkupiti zemlju i oženiti Rutu. Bliži skrbnik ponaša se na neki način normalno, kao odgovorni građanin. Čini se da ovdje takvo normalno

⁶³ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 180 -183.

ponašanje nije dovoljno te je potrebno ići i korak dalje. Boaz u odnosu na neimenovanog skrbnika to i čini. Tu istu poveznicu možemo upotrijebiti za Rutu i Orpu u prvom poglavlju. Orpa se ponaša na neki način normalno kada sluša svoju svekrvu i vraća se svojoj obitelji. Ruta je u istoj poziciji kao Orpa, ali ne čini isto. Ona bira ostati sa svojom svekrvom. I Orpa i bliži neimenovani skrbnik se ponašaju odgovorno i normalno, no kako smo već rekli situacija zahtjeva puno više od toga te nam stavlja pred oči Rutu i Boaza koji su spremni napraviti više nego je potrebno.⁶⁴ Iz priče možemo polako vidjeti mrežu izvanrednih ljudskih osobina i ljudskih DA koji su bili potrebni da se prevlada pravo prvenstva bližeg skrbnika. To su kako slijedi: odanost Noemi i Rute jedne prema drugoj, njihova zajednička volja da pozovu Boaza na odgovornost za članove u obitelji koji su u potrebi, Boazova odanost i briga za dobro dviju udovica te institucija od deset starješina koji će svjedočiti činu odricanja bližeg skrbnika od prava prvenstva.⁶⁵ U ovom dijelu mijenja se pretežno ženska perspektiva priče o Rutu. Radi se odgovornosti za pravne poslove koja je bila na muškarcima. Njihovo međusobno pregovaranje na gradskim vratima govori nam o tipično muškim brigama poput osiguranja muškog potomka za Elimeleka i za Boaza kao i osiguranje zemlje preko Elimelekove loze. Već u sljedećim recima opet prevladava ženski način gledanja na Rutino rađanje sina gdje se rađanje ne gleda sa zakonskog već sa gledišta u kojem prevladavaju emocije.⁶⁶

⁶⁴ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 154 -161.

⁶⁵ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 248.

⁶⁶ Usp. Richard Bauckham, „Pripovijest gledana ženskim očima „, u: *Enciklopedijski biblijski priručnik*, David i Pat Alexander, ur., Kršćanska sadašnjost, 2011., 254.

Slika Nicolasa Poussina - Ruta i Boaz, oko 1660, ulje na platnu, 118 x 160 cm, Pariz, Musee National du Louvre, usp. *BIBLIJA U UMJETNOSTI*, prijevod Truda Stamać, Založba Mladinska knjiga,, 1990., 86.

2.6. Ruta i Obed

Boaz na vratima gradskim postiže ono što je htio. Dobiva oba prava - pravo na otkupljenje Elimelekove zemlje i pravo da oženi Rutu, Mahlonovu udovicu, te podigne nasljednika koji će naslijediti zemlju. Priča pomalo ide svome kraju.⁶⁷ Redak 4,13: „Tako Boaz uze Rutu i ona posta žena njegova. Uđe on k njoj i Jahve joj dade te ona zatrudnje i rodi sina.“ raspliće cijelu situaciju koja se plete od 2,1 - 4,12. Ruta ima muža, on prilazi njoj te joj Jahve daje da zatrudni i rodi sina.⁶⁸ Jahve preobražava Rutinu prošlu neplodnost u plodnost. Tekst dalje ne govori o vezi Rute i djeteta. Ruta kao da više s njime nema nikakve veze. Ona ga je rodila i to je to. Pažnja se usmjerava na odnos Noemi i djeteta to jest na koji način će rođenje djeteta utjecati na Noeminu dinamiku života. Dijete je Noemin skrbnik kako ga opisuju žene u 4,14-15. On Noemi vraća u život i bit će joj podrška u njezinim starim danima. Žene slave Jahvu što je Noemi dao skrbnika. To je dijete rođeno Noemi (usp. 4,17). Žene se spominju Rute, no njezina je uloga ta da ga je ona rodila upravo zato jer je voljela Noemi. Hvale žene Rutu da joj vrijedi više od sedam sinova te samim time što mu je Ruta majka, Noemi može biti mirna jer će i dijete imati takav karakter te ispuniti njezina očekivanja. Ni u davanju imena djetetu nema Rute. Susjede to čine u odnosu koje dijete ima prema Noemi. Ime djeteta je Obed što znači „onaj koji se brine“.⁶⁹ Za koga se brine? Za Noemi. Ne samo da Ruta nema odnos sa svojim djetetom već se i dijete određuje prema onome što će značiti za Noemi. Ni Rute ni djeteta kao pojedinaca koji nešto žele, traže, tuže se i slično, nego i Ruta i dijete kao da su sredstva za Noemino dobro. I u retku 4,16 :“Noemi uze dječaka, metnu ga sebi na krilo i bi mu odgojiteljicom.“ vidimo odnos Noemi sa djetetom gdje mu ona postaje odgajateljicom. Kao da je taj sin Rutin, Božji odgovor na Noeminu žalbu sa kraja prvog poglavlja 1, 20-21:

„A ona im odgovaraše: Ne zovite me više Noemi, nego me zovite Mara; jer me Šadaj gorčinom ispunio! Odavde sam otišla punih ruku, a sad me Jahve vraća bez igdje ičega. Zašto me zovete Noemi kad Jahve posvjedoči protiv mene i Svemogući me u tugu zavi?.“

I Noemi se poput Jeremije, Joba, Ilije žali na Boga. Svi oni iz tih žalbi nešto dobivaju. Tako Ilija dobiva novi niz zadataka, Job ne dobiva odgovor koji ga zadovoljava ali dobiva novi poziv da moli za one koji ga tješe, ali mu ne pomažu. Tako bismo mogli promatrati i Noemi

⁶⁷ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 263.

⁶⁸ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 167.

⁶⁹ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 264-265.

koja dobiva i prihvaća novu ulogu da bude odgojiteljica djetetu.⁷⁰ Sin Obed je jedini koji je krvno povezan sa Rutom, ali Rute nema u ovom odnosu. Ona koja je zapravo najvažnija u cijeloj priči na kraju ostaje nevidljiva u pitanju odnosa sa svojim sinom. Poput surogat-majke, rodila ga je, ali će mu druga „majka“ biti odgojiteljicom. Od Rute ni riječi traženja svojih prava pa čak ni onda kada je u pitanju veza sa jedinim krvnim srodstvom u priči, sa njezinim sinom.

3. Ruta Moapka i Bog Izraelov

Ovo poglavlje vezano je za dva područja kojima Ruta pripada, to je njezin rodni Moab te Izrael za kojeg je vezana preko muževljeve obitelji, koja potječe iz Betlehema Judinog u Izraelu. Dinamika priče koja počinje u Moabu, a završava u Betlehemu otkriva nam da se ovdje ne radi samo o zemljopisnoj promjeni mjesta stanovanja već ta promjena uključuje mnogo više. To obuhvaća Rutino životno pristajanje uz Noemi, njezin narod i njezinog Boga.

3.1. Ruta Moapka

Rutu se u knjizi često naziva Moapka. Taj pojam koji se odnosi na Rutu u knjizi nalazimo na šest mjesta: 1,22; 2,2; 2,6; 2,21; 4,5; 4,10. Još jednom se taj izraz u knjizi spominje i to u 1,4, a odnosi se na Rutu i Orpu koje su postale žene Mahlonu i Kiljonu. Rutu se naziva Moapka jer ona vuče podrijetlo iz Moaba.⁷¹ U Starom zavjetu riječ Moab označuje: ime sina kojemu je Lotu rodila starija kćer (Post 19, 37); Moapce kao narod kojemu je Lotov sin rodozačetnik (npr. Post 19,37); i zemlju koju su Moapci nastanjivali (Br 21,12). Moguće etimološko značenje te riječi je „od moga oca“. Moapci su naselili područje koje se protezalo od gorja poviše grada Segora koji se nalazio uz jugoistočni rub Mrtvoga Mora do istočne Palestine u krugu od pedeset kilometara do Gileadskih brda. Moapci su zauzimali područja do Mrtvog mora dok su Amonci naseljavali sjeveroistočne krajeve zemlje. Između ta dva naroda bilo je raznih trvenja kao i između Moabaca i Židova koji su prodirali u Palestinu. Prema Sucima 3,12-30 nakon što je Ehud ubio moapskog kralja Eglona i nakon što su Izraelci ne dopuštajući nikomu da prijeđe preko Jordana ubili oko deset tisuća Moabaca, nastupilo je razdoblje mira od oko osamdeset

⁷⁰ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 167-168.

⁷¹ Usp. Agnethe Siquans, „Foreignness and Poverty in the Book of Ruth: A Legal Way for a poor foreign woman to be integrated into Israel“, u: *JBL* 128, no. 3 (2009); 447

godina. Možda je Elimelekova obitelj upravo tijekom razdoblja toga mira potražila utočište u Moabu.⁷²

Razlog zašto smo rekli „možda“ je taj što vrijeme nastanka Knjige o Ruti nije jasno. Naime postoje određeni argumenti da je nastala u predegzilskom razdoblju, u vrijeme vladanja davidovske dinastije to jest da je svrha ove knjige pripovijedanje o Davidu. Ako je pripovijedanje bilo od početka povezano sa Davidom tada je knjiga nastala u vrijeme postojanja institucije kraljeva i u vrijeme mirnog razdoblja između Izraela i Moaba.⁷³

Gledajući na povijest odnosa između Moabaca i Židova mogla bi se pretpostaviti i određeno neprijateljstvo prema moapskim ženama. Ta povijest odnosa je već spomenuta u prethodnim rečenicama kojima možemo dodati iz tekst iz Knjige Brojeva 25,1-5 gdje su moapske žene zavele Izraelce kako bi oni štovali moapska božanstva. Svi ti podaci na neki način utječu na stvaranje negativne slike kada se Rutu naziva Moapka. No autor pokušava Rutu udaljiti od takvih konotacija. Ruta kao Moapka po ničemu ne sliča ženama koje su opisane u Knjizi Brojeva. Njezino ponašanje tijekom cijele priče je potpuno drugačije od incestuoznog ili idolatrijskog. Svih šest spomenutih mjesta, gdje se Rutu naziva Moapkom, prikazuju ju u pozitivnom svjetlu.⁷⁴ Prvo mjesto, redak 1,22, govori nam o tome da ona dolazi u Betlehem zajedno sa svojom svekrvom. Drugo mjesto, redak 2,2, prikazuje je kao onu koja želi ići u polje kako bi prehranila sebe i svekrvu. Treće mjesto, redak 2,6, govori opet o njoj kao onoj koja dolazi sa svekrvom sa Moapskih polja. Ovaj put riječi izgovara Boazov radnik koji nadzire njegova polja. Četvrto mjesto, redak 2,21, progovara o tome kako je Ruta pronašla milost u Boaza vlasnika polja, gdje on želi da se ona drži njegovih poslenika. Peto mjesto, redak 4,5, govori o tome kako Boaz pregovarajući sa bližim skrbnikom napominje da osim posjedovanja zemlje, bliži skrbnik treba uzeti i Rutu Moapku kao ženu. Šesto mjesto, redak 4,10, govori o tome kako Boaz uzima za ženu Rutu Moapku. Kako ovdje vidimo Rutu se kao Moapku prikazuje kao pozitivan lik, kao ženu koja je kao tuđinka solidarna prema svojoj svekrvi Noemi. Pozitivni prikaz Rute kao Moapke služi kao korektiv spomenutih starozavjetnih tekstova koji su i stvarali negativnu sliku o Moapcima. Ovdje možemo kazati da ovaj argument, prikaz Rute tuđinke kao pozitivnog lika, može ići u prilog nastanku knjige u postegzilskom razdoblju, to jest poslije 538. pr. Kr. Ruta Moapka je primjer vjernosti i solidarnosti prema svojoj svekrvi u

⁷² Usp. Paolo Agostini, „Kratka uvod u semitske studije“, u: *Migracijske i etničke teme*, 17 (2001), 1-2, 44.

⁷³ Usp. Anto Popović, *Povijesne knjige*, 108 –109

⁷⁴ Usp. Agnethe Siquans, „Foreignness and Poverty in the Book of Ruth: A Legal Way for a Poor Foreign Woman to be Integrated into Israel“, u: *JBL* 128, no. 3 (2009); 447 -448

njenim teškim trenucima. U već spomenutom retku 4,10 Boaz se ženi Rutom Moapkom. Knjiga o Ruti zastupa pozitivan stav prema mješovitim brakovima kao i onaj da bi zajednica trebala prihvatiti strance koji prihvate vjeru u Jahvu. Ovdje se knjiga o Ruti suprotstavlja Ezrinoj i Nehemijinoj knjizi koja zagovara da mješovite brakove treba *a priori* odbacivati te nalažu Izraelcima da otpuste žene tuđinke. Ovo suprotstavljanje Knjige o Ruti po pitanju mješovitih brakova se također koristi kao argument za postegzilsko datiranje knjige.⁷⁵

I određeno Rutino ponašanje se može promatrati pod vidom toga da je ona Moapka, strankinja. Ruta u 2,7 traži dopuštenje kako bi mogla pabirčiti i kupiti klasje za žeteocima. To je neobično budući da npr. Ponovljeni zakon 25,19 ne spominje da bi siromašni, došljaci ili udovice trebali tražiti dopuštenje za pabirčenje:

„Kad žanješ žito na svojoj njivi pa zaboraviš koji snop na njivi, ne vraćaj se po nj; neka ostane došljaku, siroti i udovici da te Jahve, Bog tvoj, blagoslovi u svakom pothvatu ruku tvojih.“

Ruta tražeći dopuštenje da može pabirčiti pokazuje da je ona strankinja i da mora pokazati puno više od uobičajene ljubaznosti prema bilo kome tko joj je voljan pomoći. Također pokazuje i više od uobičajene savjesnosti kada su u pitanju običaji njenog novog doma. Ruta je strankinja i žena i kao takva nema budućnosti u Judeji. Upravo je Rutino vjerno ponašanje prema Noemi pokrenulo poput karike na lancu niz izvanrednih Boazovih djela koja itekako nadilaze ono što se od njega pravno zahtjeva.⁷⁶ Ruta je strankinja i ona upravo kao takva ne očekuje da se netko ponaša poput Boaza (vidi 2,8-9). Već smo spominjali da je etimološki gledajući stranac netko na koga nitko ne obraća pozornost. Stranac nikome ne pripada. Ako gledamo ovu definiciju stranca onda nam je jasno da je Ruta iznenađena Boazovim riječima i djelima.⁷⁷

Ruta se kao Moapka razlikovala od Izraelaca i po religijskim obredima koji su se štovali u Moabu. Iako se ne zna mnogo o Moapskim religijskim običajima, natpis sa *Mešina kamena* spominje ljudske žrtve koje su njihovi obredi uključivali. Njihov narodni bog je Kemoš, a štovali su i njegovu suprugu božicu Aštartu. U Starom se zavjetu također spominje mjesni bog Moabaca „Baal peorski“: „Kao grožđe u pustinji našoh ja Izraela, kao rani plod na smokvi vidjeh oce vaše; oni dođoše u Baal Peor, posvetiše se sramoti i postadoše grozote kao ljubimci

⁷⁵ Usp. Anto Popović, *Povijesne knjige*, 107-108.

⁷⁶ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 111-112.

⁷⁷ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 129

njihovi.“ (Hoš 9,10).⁷⁸ No u Knjizi o Ruti Moapki nigdje se izravno ne govori o njezinom religioznom životu prije udaje za jednoga Izraelca.

3.2. Ruta „Izraelka“

Ruta Moapka udajom za Izraelca Mahlona ulazi u izraelsku obitelj. Ta izraelska obitelj je zbog gladi otišla iz Betlehema Judinog i nastanila se na Moapskim poljanama. Tu Mahlon upoznaje Rutu i ona mu postaje žena. Nakon što umire Mahlon kao i njegov brat Kiljon, Ruta ostaje sama sa svojom svekrvom Noemi i jetrvom Orpom. Nakon što je Noemi čula da se stanje u Betlehemu Judinom popravilo odlučuje se vratiti u zemlju Judinu. S njom u početku idu i njene dvije snahe Ruta i Orpa. Tekst 1, 6-7 sugerira da je Noemi sigurna u svoj povratak u Judeju. Ona je ta koja se diže i ona ode u Judeju dok je snahe samo prate. I glagol dizati i glagol otići u ovim recima su u jednini i odnose se na Noemi. Tek zadnji dio retka 1,8 uključuje aktivno sudjelovanje njenih dviju snahu: „krenuše na put da se vrate u zemlju Judinu.“ Ovim želimo reći da po ovim recima ne znamo što Ruta i Orpa doista žele prateći Noemi. Dijalog na putu u Judeju između tri žene (1,8- 18) razjašnjava nam tko kamo ide. Na tom putu Noemi snahe šalje da se vrate u Moab jer im ona više ništa ne može dati. Traži od njih da u Moabu počnu nove živote. Orpa će nakon prvotnog odbijanja pristati i vratiti se natrag u Moab. Orpa se odlučuje za svoju rodnu obitelj i za svoju rodnu religiju. Ruta odlučuje ostati uz svoju svekrvu. Ruta to svoje djelovanje potvrđuje i izjavom u 1,16-17. Ta izjava otkriva da se Ruta odlučila za Noemin narod kao i za Noeminog Boga. Ruta daje zavjet vjernosti prizivajući ime Jahvino u smislu zla i nevolje koje neka je zadesi ukoliko je što drugo osim smrti rastavi od Noemi. Ruta tom izjavom umiruje Noemi u njezinoj ogorčenosti i samoći, te se jasno opredjeljuje za obitelj i Boga svoga umrlog muža. Ruta se očito osjeća bliža muževoj obitelji i njihovim vrijednostima nego svojoj rodnoj obitelji. Iz teksta ne znamo je li izraelska obitelj prakticirala svoju vjeru dok je boravila na Moapskim poljanama. Sudeći prema jasnoći i odlučnosti Rutine zakletve čini se kao da je Ruta znala na što se obvezuje. Ruta kao da je i za vrijeme boravka u svojoj vlastitoj zemlji bila opredjeljena za Noeminog Boga. Još je samo trebao vanjski znak poput smrti muževa i sinova pa da se nutarnja misao pretoči i u vanjsko djelovanje, odlazak to jest povratak u Judejski Betlehem. Više o Rutinoj zakletvi govorit ću u slijedećem dijelu. Ruta svojim izborom da ostane sa Noemi određuje i tijek svoga života. Na temelju prihvaćanja Noeminog

⁷⁸ Usp. Paolo Agostini, „Kratak uvod u semitske studije“, u: *Migracijske i etničke teme*, 17 (2001), 1-2, 46.

naroda kao svoga ona pobire blagoslov kojim joj Boaz izjavljuje zahvalnost zbog svega što je učinila: „Neka ti Jahve plati sve što si učinila i neka ti udijeli pravu nagradu Jahve, Bog Izraelov, da se pod krila njegova skloniš!“ (2,12). Trenutak kada se Ruta također mogla osjetiti kao da nije strankinja jest onda kada je Boaz zove da dođe jesti sa žeteocima, te je jela i nasitila se i još joj je ostalo (usp. 2,14).⁷⁹ Nadalje i Rutina poslušnost prema Noeminom planu da joj nađe muža i dom svjedoči o njezinoj vjernosti izraelskim običajima. Ovdje ponajprije mislimo na pitanje skrbnika to jest onoga koji se brine o članovima obitelji u nevolji. No Ruta ne djeluje samo iz vjernosti prema prihvaćenim običajima. Ona djeluje i kao žena u smislu da ide korak dalje prilikom izvršenja Noeminih uputa. To se odnosi na ono kada Ruta na gumnu kaže Boazu da raširi skut haljine svoje na svoju sluškinju (usp.3,9). Ruta tom rečenicom ne mijenja Noemin plan već mu daje miris svoje vlastite želje.⁸⁰ U priči se Rutu naziva ili ona samu sebe naziva raznim imenima poput Moapke, tuđinke, sluškinje, kćeri. Ime koje je najbliže povezuje sa Izraelom je žena Mahlonova, pokojnikova žena. Taj se naslov pojavljuje na dva mjesta u priči: Ruta Moapka, pokojnikova žena, (usp.4,5) i Ruta Moapka, žena Mahlonova, (usp.4,10). Ovaj se naslov koristi u trenucima kada Boaz pregovara sa bližim skrbnikom oko uzimanja Rute za ženu i kada sam Boaz, nakon što je bliži skrbnik odbio, uzima Rutu za ženu. Boaz prilikom uzimanja za ženu Rutu Moapku, ženu Mahlonovu navodi da je razlog tom uzimanju taj da se sačuva pokojnikovo ime na baštini (usp.4.10). Ovdje je Rutin identitet u skladu s njenom ulogom one koja treba roditi sina i nastaviti Elimelekovu liniju. Iako ovaj naslov, žena Mahlonova, ne dolazi sam već uz njega ide i naslov Ruta Moapka, on pokazuje da Ruta i Moapka ali i da je „Izraelka“. Ruta poput drugih Izraelki pristaje na ovdje vidljivi neravnopravan položaj žene koji se može iščitati iz djela priče gdje Boaz pregovara sa bližim skrbnikom. Ruta nije pravni subjekt u ovim pregovorima. Ona se na neki način tretira kao sredstvo. Ruta je kao „Izraelka“ pristala na neravnopravni položaj žene koji je prisutan u patrijarhalnom izraelskom društvu.⁸¹ U Knjizi o Ruti jedino se u ovom dijelu pregovora na gradskim vratima može tako jasno iščitati da se radi o patrijarhalnom društvu. U drugim dijelovima knjige žene su te koje vode priču, to jest Noemi je ta koja vodi priču dok Ruta prihvaća Noemine prijedloge i zahvaljujući njoj nema suparništva između njih dvije.

⁷⁹ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 129.

⁸⁰ Više o ovom retku pogledati u prethodnom poglavlju prilikom govora o odnosima Rute i Boaza

⁸¹ Usp. Anto Popović, *Torah - Pentateuh – Petoknjžje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012.,201.

Tema Rute kao „Izraelke“ ne odnosi se na pitanje prozelitizma⁸², u smislu da je Ruta kao pridošlica prešla u tehničkom smislu sa poganstva na židovstvo⁸³. Rutine riječi i djela upućuju na ljudsku odanost, odgovornost i ljubaznost koje nadilaze ono što dužnost zahtjeva. Ono što Rutu čini pravom „Izraelkom“ jest njezin život koji pokazuje puno više od uobičajene ljudske vjernosti, život koji imitira Božju inicijativu koja ide prema ljudima bez njihove zasluge.⁸⁴

3.3. Ruta i Bog Izraelov

Tema Rute i Boga Izraelova nadovezuje se na temu Rute kao „Izraelke“. Želeći iznova započeti svoj život Ruta i Noemi vraćaju se u zemlju Judinu. Noemino nagovaranje Rute da se vrati kući svoje majke nije urodilo plodom. Ona odlučuje ostati sa svojom svekrvom i to sljedećim riječima:

„Nemoj me tjerati da te ostavim i da odem od tebe: jer kamo ti ideš, idem i ja i gdje se ti nastaniš, nastanit ću se i ja; tvoj narod moj je narod i tvoj Bog moj je Bog. Gdje ti umreš, umrijet ću i ja; gdje tebe pokopaju, pokopat će i mene. Neka mi Jahve uzvрати svakim zlom i nevoljom, ako me što drugo, osim smrti rastavi od tebe.“ (1,16-17).

Noemi prihvaća Rutinu želju bez riječi. Ovo je ujedno i jedino mjesto gdje Ruta zaziva ime Jahvino. Boaz, Noemi i ljudi iz Betlehema to čine puno češće, bilo da to rade u formi blagoslova ili u formi žalbe.⁸⁵ Rutina vjernost prema Noemi i Jahvi je povezana sa retkom 1,22: „Tako se vrati Noemi s Rutom Moapkom, snahom svojom, s Moapskih poljana. Stigle su u Betlehem baš kada je počela žetva ječma.“ Gledajući tu pravi smisao samo se Noemi vraća kući. No pripovjedač namjerno govori i o Rutinom povratku. Iako nikad nije bila u Betlehemu Judejskom, ona se ipak tamo vraća. Ovdje kao da autor upućuje da se radi o Rutinom istinskom povratku. Ako je njezin povratak u Betlehem istinski povratak onda ona može naći utočište u Noeminom narodu i Noeminom Bogu, „... tvoj narod, moj je narod, i tvoj Bog moj je Bog.“⁸⁶ Rutina vjernost izrečena prema Noemi obuhvaća sve životne situacije. I Noemin narod i Noemin Bog je sada njezin Bog. Kao znak da su njezine riječi istinite ona zaziva Jahvu u svojoj

⁸² Više o temi prozelitizma ili obraćenja pisat ćemo u idućem djelu poglavlja

⁸³ Prozeliti su ljudi koji su iz poganstva prešli na židovstvo. Usp. *Biblijski leksikon*, s.v. „prozeliti“, četvrto izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., 266.

⁸⁴ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 80-82.

⁸⁵ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 75.

⁸⁶ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 96.

zakletvi.⁸⁷ Ta Rutina zakletva bi se mogla promatrati kao obraćenje⁸⁸ ili prozelitizam. Ako se ovdje govori o prozelitizmu⁸⁹ i obraćenju onda se o tome može govoriti, ali sa teološke točke gledišta. Bog je sklapajući savez sa židovskim narodom pokazao da je milosrdan i vjeran. U knjizi o Ruti tu milosrdnost i vjernost možemo vidjeti u svakodnevnom životu kroz slike jednog seoskog života. Primjeri u kojima možemo vidjeti tu milosrdnost jest 1,8-9 gdje Noemi doziva Jahvu da iskaže svoju milosrdnost prema njenim snahama upravo onako kako su je one iskazale pokojnicima i njome. U 2,20 Noemi zaziva Jahvu da blagoslovi Boaza jer ne uskraćuje dobrote svoje ni živima ni mrtvima. Tu vidimo Boazovu milosrdnost koja otvara mogućnost novoga života za Rutu i Noemi. Upravo je u terminu milosrđa isprepletano Božje i ljudsko djelovanje, gdje su i Bog i ljudi oni koji ga prakticiraju. Ljudska djela i Božja volja idu ruku pod ruku. Ruta prakticirajući milosrđe pokazuje da prihvaća Jahvu za Boga. Ruta pokazuje da je neovisno o svom podrijetlu čovjek sposoban biti milosrdan. Ruta živi onako kako žive Jahvini ljudi kada daju najbolje što mogu. Također možemo zapaziti da ta Rutina zakletva nije prvi znak da je ona prihvatila Jahvu za Boga. Ona je već u Moabu pokazivala milosrdnost. Tome nam svjedoči Noemi kada zaziva milostivost Jahvinu na nju i Orpu jer su i one takve bile prema pokojnicima i njoj (usp.1,8-9). Ruta pokazuje još jednu osobinu koju se može dovesti u vezu sa Jahvom. Baš poput Jahve koji ne ostavlja svoga naroda tako ni Ruta ne ostavlja Noemi govoreći joj da je ne tjera da ide od nje (usp.1,16).⁹⁰ Upravo u načinu kako se Ruta i drugi likovi ponašaju jedno prema drugome možemo prepoznati Božje djelovanje. Međutim, ovakvo milosrdno ponašanje ljudi koji vjeruju u Boga nije nešto što je samo po sebi unaprijed zadano. To možemo vidjeti na primjeru Orpe i bližeg skrbnika. I Orpa je bila milosrdna prema svojoj svekrvi nakon smrti muškaraca u obitelji. No Orpa se u određenom trenutku ipak odlučuje vratiti svojoj kući. I bliži skrbnik prvi je na redu da oženi Rutu, ali on to ne čini već odlučuje i posjed i Rutu prepustiti Boazu. Znači, pored Rute i Boaza koji nam se stavljaju kao primjeri izvanrednih karaktera, postoje i oni koji nisu spremni učiniti baš sve što je potrebno kako bi se pobrinuli za udovicu ili kako bi pomogli obitelji koja je u potrebi. Također i situacija na gumnu stavlja Rutu i Boaza u jedno riskantnu poziciju čiji završetak nije baš tako predvidljiv. Ali upravo poanta može biti

⁸⁷ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*,53

⁸⁸ Čovjek odgovara na Božji poziv obraćenjem. To je razlog zašto obraćenje zauzima važno mjesto u biblijskoj objavi. Glagol koji se najviše rabi za pojam obraćenja je glagol šub i označava povratak, vraćanje natrag. U religioznom smislu glagol znači odvrćati se od zla puta i okrenuti se prema Bogu. Bit obraćenja je novo usmjerenje čovjekova puta. Taj povratak Bogu znači i promjenu praktičnog ponašanja. Usp. Leon-Dufour, Xavier, ur., i dr., *Rječnik biblijske teologije*, s.v. „pokora/obraćenje“, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., 883-884.

⁸⁹ Rabinske predaje su u Ruti vidjele model prozelitkinje. Izričaj „doći pod krila Jahvina“ –usp. 2,12 postao je oznaka za obraćenje na judaizam. Usp. *Stari zavjet s uvodima i bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011. 446.

⁹⁰ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 80-82

u tome da njih dvoje, i pod tim kompromitirajućim okolnostima, nastavljaju djelovati kako bi trebali. Pripovjedač priče o Ruti želi reći da likovi imaju izbor i da njihova ponašanja, iako su Božji ljudi, nisu baš tako predvidljiva. Iz toga se može zaključiti da se ni Rutino ponašanje ne može promatrati automatski nagrađeno od Boga u smislu *ponašaj se tako i tako i stiže nagrada*. Ovdje treba imati na umu da je toj nagradi prethodio cijeli niz nesreća koje su zadesile nju i njezinu obitelj.⁹¹

Odnos Rute i Boga Izraelova također se može promatrati kroz odnos Rute i Noemi točnije kroz odnos Noemi i Jahve. Rutina zakletva u 1,16-17 je važna za prvo poglavlje ali glavni lik tog dijela je Noemi. Prvim poglavljem dominiraju njezine pritužbe s obzirom na situaciju u kojoj se našla. Pritužbe su upućene Jahvi. Noemi se antagonistički odnosi prema njemu.⁹² Upravo se Noemine pritužbe mogu promatrati kao karakterističan stav ljudi koji imaju pouzdanje u Boga. Noemi ima takvo pouzdanje u Boga, ali ne može shvatiti značenje tih okolnosti koje joj se događaju. Same okolnosti je navode na zaključak da ju je Bog napustio. Gledajući na ovakav način ova pritužba se može shvatiti kao duboka potvrda vjere. Ruta ne ostavlja Noemi nakon tih ogorčenih riječi već je slijedi, ne želi ići od nje. Poput zrake sunca prodire u Noeminu ranjenu dušu, želi se vratiti s njom u Betlehem i učiniti sve što je potrebno kako bi se njena svekrva vratila u život.⁹³ Je li Ruta u Noeminom ponašanju vidjela naznake Božjeg pogleda? Opređeljujući se za Noemi, opređeljuje se za Jahvu, Boga Izraelova. Taj isti Bog će joj dati da zatrudni i da rodi sina Obeda. I to da ga rodi za Noemi. Upravo je Jahve preko Rute izveo Noemi do punine njezina života. Kroz izvanredna djela ljubavi i milosrdnosti Rute i Boaza, Jahve djeluje kako bi vratio Noemi u život.⁹⁴ Iz nesebičnosti Rute i Boaza rađa se Noemina želja za životom. Ta nesebičnost vodi i do koristi za Izrael, jer Ruta je rodila sina Obeda, djeda velikog kralja Davida od kojeg će, kako nam navodi Matejevo evanđelje, poteći Isus Krist, sin Davidov. Božja providnost koja je djelovala u životima običnih ljudi sada se tiče života cijelog izraelskog naroda jer je upravo preko Davida počela Božja vladavina.⁹⁵ Rodoslovlje koje se nalazi na kraju knjige o Ruti (4,18-22) je dodatak u knjizi o Ruti i nije dio originalnog teksta. Također lista imena koja se pojavljuje nije cjelovita. Razlog tome su gubitci koji su nastali tijekom tradicijske predaje koji su vidljivi i na drugim rodoslovljima u Bibliji. Ipak rodoslovlje iz Knjige o Ruti je postojalo i to u Matejevu evanđelju. Evanđelist Matej je u

⁹¹ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 29-30.

⁹² Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 82.

⁹³ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 32.

⁹⁴ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 55.

⁹⁵ Usp. Frederich Bush, *Ruth-Esther*, 268.

svoje rodoslovlje uključio pet žena: Tamaru koja se prurušila u bludnicu, bludnicu Rahabu, Bat-Šebu, ženu Urijinu, Rutu Moapku te Mariju od koje je rođen Isus zvani Krist (usp. Mt 1,1-16). Od njih je potekla linija kralja Davida i Sina Davidova Isusa Krista.⁹⁶ Osim Marije četiri spomenute žene su ili preljubnice ili strankinje ili i jedno i drugo. Ruta je bila Moapkinja, Tamara i Rahaba su bile Kanaanejke, Bat-Šeba vjerojatno Hetitkinja. Ovakvo uvrštavanje žena u rodoslovlje je protivno židovskom običaju jer je očeva linija bila važna pri sastavljanju rodoslovlja. Evanđelist Matej u svoje rodoslovlje ne stavlja velike žene poput Sare, Rebeke, Lee i Rahele, već stavlja gore navedene žene koje su da tako kažemo bile neznatnije. Matej, stavljajući ih u rodoslovlje želi naglasiti Božju providnost koja je u svakom trenutku bila prisutna u povijesti spasenja. Za razliku od Tamare, Rahabe i žene Urijine, Ruta nije ni bludnica, ni preljubnica. Ona je strankinja koja prihvaća Jahvu onoga Boga u kojega vjeruje njena svekrva. Potom slušajući svoju svekrvu leviratskom ženidbom rađa Obeda, koji je otac Jišaja, oca Davidova (usp.4,17). Ruta kao Moapka postaje dio izraelskog naroda i na čudesan način postaje karika prema mesijanskoj dinastiji.⁹⁷

⁹⁶ Usp. Edward F. Cambell, Jr, *Ruth*, 173.

⁹⁷ Usp. Stipe Jurič, *Rodoslovlje Isusa Krista*, Crkva u svijetu, Split 1996., 96-106.

Zaključak

U ovom radu pokušala sam opisati odnose koje je Ruta imala sa svojim obiteljima kao i njezin odnos prema izraelskom narodu i Bogu Jahvi. Zanimljiva je pripovijest o ženi koja je rođena u Moabu, tu se i udala da bi se po smrti muža vratila sa svojom svekrvom u Betlehem. U priči pratimo dva bitna odnosa koja ima sa svojom svekrvom Noemi i sa drugim mužem Boazom. Kroz njezin odnos sa Noemi doznajemo da je Ruta vjerna, solidarna žena koja vidjevši gorčinu u tugu u koju je njezina svekrva Noemi, po smrti muža i sinova, upala odlučuje se s njom vratiti u Betlehem. Povratak u Betlehem za Noemi znači povratak u zemlju njezinog podrijetla gdje se osjećala zaštićenijom kao udovica. Rutina pak odluka nije tako jednostavna. Ona je mlada žena pred kojom je život. U trenutku izbora ona se odlučuje za Noemi i za Betlehem. Da ta odluka nije laka pokazuje nam druga Noemina snaha Orpa koju ipak srce vuče prema Moabu kamo i odlazi. Kada se dublje unesemo u Rutinu odluku vidimo da ona sa sobom nosi puno toga što na prvi pogled nije vidljivo. Ona bira staru ženu, udovicu i bira njen narod i njenog Boga. Ruta je očito i prije zavoljela muža Mahlona, vjeru i podrijetlo. Njezina vjernost kulminira odlaskom u Betlehem. Odnos Rute i Noemi snahe i svekrve je odnos koji nam se stavlja kao uzor. Taj odnos funkcionira možda najviše zahvaljujući Ruti i njezinoj poslušnosti iako i Noemi pokazuje da joj je stalo do svoje snahe. Tu poglavito mislim na scenu iz prvog poglavlja kada ona svoje dvije snahe šalje da se vrate svaka „domu majke svoje“ (usp. 1,8). Tu Noemi pokazuje da doista misli na njih dvije i da ne ih ne želi emocionalno ucjenjivati s obzirom na tragediju koja ju je zadesila. Pored te scene još je jedna misao koja nam ostaje u sjećanju a ta je da ona ipak ne želi samo osigurati potomstvo za svoga umrloga sina već je njena primarna želja da joj snaha Ruta bude sretna. Noemi se pritom neće libiti i koristiti sve ona zakonska prava koja joj kao izraelskoj udovici stoje na raspolaganju. Ono što nas malo smeta u toj priči vezano je za Rutu koja je po našem mišljenju premalo zastupljena sa svojim razmišljanjima. Za Noemi znamo da je ogorčena. Ona svoju ogorčenost pokazuje pri povratku u Betlehem gdje ne želi da je susjede zovu njenim imenom već ogorčena. Žali se Noemi ne samo susjedima već i

Jahvu optužuje za svoje stanje. Noemi kao čovjek žali se, pokazuje emocije i na kraju dobiva svoje odgovore. Kod Rute toga nema. U cijeloj priči Ruta ne traži ništa za sebe u smislu da je to samo nešto njezino, poput žaljenja zbog stanja u kojem se nalazi. Sve njezine rečenice su afirmativne, u smislu da idu prema rješenju njezinog ali i Noeminog stanja. Ona uvijek izgovara rečenice koje uključuje Noemi: „Neka mi Jahve uzvрати svakim zlom i nevoljom ako me što osim smrti rastavi od tebe“ (1,17). Ruta kao da nema ljudske reakcije u smislu nekog negodovanja. Jedan od primjera je rođenje njenog sina Obeda. Obed je njezino jedino krvno srodstvo, ali i on pripada Noemi, jer Obed se rodio Noemi i ona će mu biti odgajateljicom. Od Rute opet ni riječi. Iako se za ovu priču smatra da je gledana ženskim očima, od Rute nema riječi kao što to imamo od Noemi. Pitamo se ipak nije li Ruta malo zakinuta glede svojih mišljenja?

Drugi važan odnos u priči je sa zemljoposjednikom Boazom koji postaje njezin drugi muž. Ruta i Boazu su dvije dobre duše. U stopu se prate sa svojim dobrotama i velikodušnostima. Ovaj odnos nije kao odnos Rute i Noemi. U odnosu Rute i Noemi dominira Noemi sa svojim stavovima i naumima. Odnos Rute i Boaza je dosta ujednačeniji, čas je Ruta ona koja preuzima, poput scene kada mu dolazi na gumno, čas je to Boaz npr. kada se raspituje koja je to mlada djevojka došla pabirčiti u njegovo polje. Oni se međusobno prate po svojim dobrim namjerama. I on i ona su spremni učiniti jedno za drugo i više nego je potrebno. Zamamljivo je također primijetiti da je i u ovom odnosu važna Noemi. Ona je kao neka figura koja stvara taj njihov odnos. Iz Boazove pravne pozicije prema Noemi, a to je da je on skrbnik rađa se i odnos sa Rutom. Ova pravna pozicija je samo jedna podloga kako bi se mogle rasplamsati iskrene namjere i emocije triju glavnih likova. Kako se priča razvija pokazuje se da nitko od njih nije nepošten, niti samodostatan, ni Ruta koja je iskreno željela otići sa Noemi u Betlehem, i Noemi koja je iskreno željela da Ruta pronađe muža i svoju sigurnost, ni Boaz koji je od početka velikodušan prema Ruti. Izvanredne životne pozicije Rute i Boaza možemo uočiti povučemo li paralelu između Rute i Boaza i Orpe i bližeg skrbnika. Orpa i bliži skrbnik drugačije postupaju od Rute i Boaza u istim situacijama. Orpa odlazi domu majke svoje, bliži skrbnik ne želi oženiti Rutu. Mi iz teksta ne znamo kakva su unutarnja iskustva Rutina i Boazova ali je očito da su njihova nutarnja raspoloženja potpuno drugačija od onih koji imaju Orpa i bliži skrbnik. Njihova nutarnja raspoloženja su takva da oni žele napraviti i više nego što je potrebno bilo da se radi o situacijama odluke kamo ići u pitanju Rute ili se radi o Boazovoj odluci da Rutu zaštititi i oženi.

U ovom radu nije nam namjera bila istraživati kada je knjiga nastala i sukladno rezultatima istraživanja govoriti o tome što je pisac same priče želio poručiti ovim tekstom. No valja imati na pameti da ova knjiga želi opisati ljubav jedne strankinje prema svekrvi Izraelki i prihvaćanje njezinog Boga kao svoga. Strankinja Ruta biva stavljena kao primjer da ipak postoje žene strankinje koje su vjerne Bogu Izraelovu i koji su u toj vjernosti voljni ići do kraja. Knjiga pripovijeda o ženama, o borbi dviju žena za ono što je njima važno. Te žene su vjerne jedna drugoj. Možemo li iz teksta, iz odnosa dvaju junakinja dozvati nešto što bi nama danas bilo poticajno? Možda nam Rutin primjer može kazati da se vrijedi boriti, da vrijedi biti vjeran, da je važno donijeti odluku i stajati iz nje. Možda nam Rutin primjer može pokazati kako djelovati u našim odnosima koji znaju biti teški. Jedan poslovično težak odnos jest snaha-svekrva. Kako Ruta u tom odnosu postupa? Ruta sluša. Ne znamo njezina nutarnja razmišljanja, ali Ruta sluša. Iz slušanja i vjernosti prema svekrvi djeluje i možemo reći da on dvije na kraju žive sretno. Pa ipak razmišljajući o Ruti i njezinoj vjernosti i poslušnosti ostaje nam mnogo toga nejasno. Kako je ona mogla tako? Što je Ruta prepoznala u svojoj svekrvi? Što ju je nagnalo na niz divnih ljudskih djela? U Knjizi o Ruti ne nalazimo odgovore na ta pitanja, ali su nam jasno i poticajno predstavljeni plodovi Rutinih dobrih ljudskih odnosa.

Izvori:

Biblija, Stari i Novi Zavjet, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2009.

Jeruzalemska Biblija, Stari i Novi Zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jerusalem“, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

Stari Zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011.

Literatura:

AGOSTINI, Paolo, „Kratik uvod u semitske studije“, u: *Migracijske i etničke teme*, Vol. 17, No. 1-2., 2001., 7-86.

ANIĆ, Vladimir, *Rječnik hrvatskog jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1991.

BAUCKHAM, Richard, „Pripovijest gledana ženskim očima“, u *Enciklopedijski biblijski priručnik*, urednici David i Pat Alexander, Kršćanska sadašnjost, 2011.

BERQUIST, Jon L., „Role dedifferentiation in the Book of Ruth“, u: *Journal for the Study of the Old Testament* 57 (1993), 23-37.

BIBLIJSKI LEKSIKON, četvrto izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.

BRENNER, Athalya, „Naomi and Ruth“, u: *Vetus Testamentum* XXXIII, 4 (1983), 386-397.

BUSH, Frederich, *World Biblical Commentary, Volume 9, Ruth – Esther*, Zondervan, 1996.

BROWN, Raymond E, *Uvod u Novi Zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.,

BIBLIJA U UMJETNOSTI, prijevod Truda Stamać, Založba Mladinska knjiga, 1990.

CAMBELL, Edward F., *Ruth*, The Anchor Yale Bible, Yale University Press, New Haven & London

FISH, Harold, „Ruth and the structure of the covenant history“, u *Vetus Testamentum* XXXII, 4 (1982), 425-437.

GOLUB, Ivan, *Biblija u rukama katehete*, bilješke predavanja. Priredili slušači Katehetskog Instituta, Zagreb, 1966.

GRABNER –HEIDER, Anton, prir. uz suradnju katoličkih i evangeličkih teologa, preveli Božo Lujić i Ladislav Fišić, *Praktčni biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, 1997.

DODIG, Slavica, *Leksikon biblijskih žena*, Medicinska naklada, Zagreb 2015.

HARRINGTON, Wilfrid J., *Uvod u Stari Zavjet, Spomen obećanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993.

HOHNJEC, Nikola, *Riječ bijaše ljudima svjetlo*, Glas Koncila, Zagreb 2012.

JAGIĆ, Dorta, *Mali rječnik biblijskih žena*, Mala zvona, 2013.

JURIČ, Stipe, *Rodoslovlje Isusa Krista*, Crkva u svijetu, Split 1996.

LAFHEY, Alice L., Ruth u *THE NEW JEROME BIBLICAL COMMENTARY*, Edited by: Raymond. E. Brown, S.S.; Joseph A. Fitzmyer, S.J.; Roland E. Murphy, O. Carm., 1968 and 1990 by Prentice Hall, Inc.

LEON –DUFOUR, Xavier ur., i dr., *Rječnik biblijske teologije*, drugo izdanje, Kršćanska sadašnjost, 1980.

MADL, Helmut, *Ako budete čuvali savez. Jošua, Suci, Ruta*, Kršćanska sadašnjost, 1991.

MATKOVIĆ-VLAŠIĆ, Ljiljana, *Velike žene Staroga zavjeta*, Teovizija, 1998.

POPOVIĆ, Anto, *Torah-Pentateuh-Petoknjižje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012.

POPOVIĆ, Anto, *Povijesne knjige*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015.

TOMIĆ, Celestin, *U zemlju obećanja, Knjige: Jošua, Suci i Ruta*, Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca, Zagreb, 1980.

RAUBER, D. F., „Literary values in the Bible: The Book of Ruth“, u: *Journal of Biblical Literature* 89 (1970), 27-37.

SIQUANS, Agnethe, „Foreignness and Poverty in the Book of Ruth: A Legal way for a poor woman to be integrated into Israel“, u: *JBL* 128, no. 3 (2009), 443-452.